

RAFAEL CARIA

DOCUMENTS D'HISTÒRIA TOPONÍMICA ALGUERESA:
EL LLIBRE DE LAS LACANAS*

A la memòria del professor Enric Moreu-Rey

Introducció

La present aportació documental, fruit d'aquests darrers quinze anys de recerques, és només que una mínima part de la que existeix abundantment sobre la història de la microtoponímia algueresa en els tres arxius de l'Alguer i en el d'Estat de Sàsser. Són documents alguns dels quals han estat ja citats per qui escriu, dins aquesta *Revista*, en l'àmbit de l'estudi diacrònic del català a l'Alguer¹, i que, certament, seran esmentats en més gran nombre sigui dins el nomenclator general toponímic de l'Alguer, de pròxima publicació, sigui dins els estudis sectorials de toponímia urbana, territorial i costanera ja publicats² o en curs d'elaboració.

El *Llibre de las lacanas*³ (com, per brevetat, serà citat d'aquí en avant) és un registre consultable a l'*Arxiu de la Curia* de l'Alguer, relligat a mà amb una portada de pergamí encara en bon estat, malgrat les precàries condicions ambientals de l'arxiu. El registre consisteix en la recopilació de seixanta documents, cinquanta-tres dels quals han estat transcrits per una mateixa persona (inclòs l'únic en castellà) amb grafia prou clara i intel·ligible, i set per amanuenses diferents. La redacció no segueix un criteri coherent, ni tampoc cronològic per dades documentals. De fet, vaig trobar-ne dos solts del 1611, aquests també en català, situats després del frontispici, potser amb la intenció de ser transcrits per un dels canonges encarregats. Cap a la fi de la transcripció, inclosos posteriorment, es troben cinc documents relligats dins del registre, d'època posterior a la seva creació i sense títol, dels quals un en italià del 1801, amb paper blau i dibuix d'un mapa de l'indret objecte de contencions.

Es tracta d'una recopilació feta l'any 1763 per tres canonges del

* ARXIU CAPITULAR DE L'ALGUER: *Llibre de las lacanas dels salts de Salto Maggior. Prado, Polliri y Rudas y de Nostra Señora de Vuhert fet en lo any 1763. Archiuers los Cang.s Bonfill, Sequi y Machoni.*

Capítol de la Seu - Bofill, Sequi i Machoni - d'actes notariais i municipals de terres de conreu i de pastura entrades per cens, heretat, deixa pia, etc., en les disponibilitats de l'església algueresa. Els documents, si bé no pas de manera orgànica, ni cronològica, havien estat evidentment replegats a fi de conèixer concretament les possessions territorials del sobredit Capítol per administrar-les amb més constància i sobretot profit davant de tothom: d'aquí la necessitat de precisar oficialment els límits (*lâcanes*) tal vegada posats en discussió pels confinants, essent els "salts" terres obertes i precàriament definibles, sinó era amb perits (*alacanadors*) competents.

Per problemes de funcionalitat i d'espai he reproduït els documents cronològicament, eliminant les glosses posteriors, de no gaire relleu, en castellà i italià. D'aquesta manera el *Llibre de las lacanas* es presenta com un tot unitari, o sigui orgànic, a la seva utilització per part de tothom. Un altre criteri que he adoptat per aquesta edició ha estat el de respectar completament la grafia original dels textos pel seu interès de tipus principalment dialectològic.

Relleu històrico-documental

El *Llibre de las lacanas*, en el marc de la catalanística en general i de la dialectologia catalana en particular, malgrat que no sigui una obra literària, presenta prou raons i gammes d'interessos per ésser publicat, de manera extraordinària, dins la *Revista de l'Alguer*. La primera d'aquestes és la mateixa mostra documental: per primer cop hom porta a la llum un petit *corpus*, de camp temàtic homogeni, relacionat amb la formació dels noms de lloc del territori alguerès. La segona és, evidentment, d'ordre temporal: el *Llibre de las lacamas* de fet abraça un arc de temps de més de dos segles; el document més llunyà és del 1597 i el més recent és del 1814.

Les dues datacions són importantíssimes per comprendre, dins d'un ambient específic com és el del món pagesivol, també l'evolució que la llengua catalana va tenir a l'Alguer per contacte amb el sard, amb el castellà i, finalment, amb l'italià quan la ciutat, pels despoblaments causats per les pestes, va ser obligada a obrir les portes a tot element foraster, però sobretot al sub-proletariat del terra endins agrícola sard. Per això el *Llibre de las lacanas* és, a més, un eloqüent testimoni de vitalitat que la llengua catalana, si bé en situacions precàries, va tenir en els més diferents contextos ciutadans, mentre que és evident la marginalitat del castellà i de l'italià en una època on, o l'una o l'altra, haurien d'haver estat ja dominants⁴.

Es pot dir que fora d'algunes aparicions episòdiques i parcials el *Llibre de las lacanas*, en si mateix, és una autèntica font de dades per a l'estudi diacrònic de l'alguerès, car la qualitat lingüística dels documents arreplegats pels tres canonges no respon a cap estereotip formal, de tipus notarial - com per exemple els testaments -, sinó a la llengua objectivament parlada i entesa per tothom en el moment de la redacció dels documents. De fet, encara que notari o simple secretari municipal (figures prou vegades coincidents), la llengua respon a la primigènia herència cultural dels *alacanadors* en el moment de la redacció dels documents, davant dels oficials del municipi. Tractant-se d'actes de delimitació territorial, que tenen per objecte normalment un "salt", he posat en corsiva i lletra majúscula els topònims consolidats i arribats, si bé amb alguna alteració fonètica o morfo-sintàctica, als nostres dies; mentre que per a l'explicació dels termes no catalans, que apareixen repetidament en cada document, vegeu després de les notes, el *Glossari*.

Va prest dit que aquest glossari no és una llista qualsevol de leixemes del sard (o d'altres llengües); cada lliçó és funcional a la descripció del "salt", dels seus límits i pertinences i, a vegades, n'esdevé topònim o part del mateix nom de lloc. Nogensmenys, he pogut esbrinar que no tan sols aquests sardismes, sinó la mateixa estructura descriptiva dels documents troba el seu referent més antic en els *Condagues*⁵ sardo-medievals dels quals els *alacanadors* citats en el *Llibre de les lacanes*, si bé llavors ja catalano-parlants per bé que sards de procedència, inconscientment en representen la memòria tradicional, la seva continuïtat cultural. Vet aquí, per a tots, dos exemples d'actes de delimitació de termes, extrets de *Il Condaghe di San Pietro di Silki* (1112):

Doc. 257 - "*TERMEN dessu saltu de Surtallo: aue sa piskina de Tamuri, trauessu s'iscla, derettu assu suueriu dessu riuu; e ccollat tottuue a manu manca derettu assa petra pertusita, e iettat sende derettu assu nurake curthu, assas kersas de Laccorria, derettu ass'ilike; auinde tottuue sepe, assu uadu de Sisia, falat tottuue flumen intro issas iunturas de uadu de Petru Piri. Ecco termen dessu saltu de Surtallo. Termen dessu saltu d'Ostittbe: aue agitu de Gattu, tottuue uia, intro assu saltu de rennu de Uilla noua, s'uruutu leuat derettu assu suueriu mannu dessa sella de Thuruuali; iui falat a destra dessu traginu de fuintana de Gauini Lollo, assa uia de Cannabretu, tottuue uia, isca petra sinnata, derettu a badu de tThuccone, via tottuue a balle de gruke, auinde sa serra tottuue, derettu a Petra maiore, tottuue serra, drettu ad agitu de Gattu, e benit termen dessu de rennu*".

Doc. 404 - " *TERMEN de saltu qui posit donna Maria de Serra cun boluntate dessu maritu ad scu. Petru, ki parthimus de pare cun Bosa: sa bruke ki amus in sa uia, et falat capuioisso sa uia de Carru, et falat tottuue sa uia a termen dessa bruke ki parthimus de pare cun Gisarchu, directu assa Iscala Lansinosa, moliat cui assa gruke dessu gusterru, daue sa gruke dessu gisterru assas petras clopatas de Monte de keias, aue Monte de keias assu puthancaru mannu iumpatu de ualle, ki est in sa matta manna dessa kersa, aue su puthancaru tottuue pus atba assu margine dessa ariola a destra, et benitinde a directu assa gruke ad uue parthimus de pare cun Bosa et cun sca. Maria, et torrat assu buluare dessa ficu, et affiscat, et clonpet assa bia de carrucaria, assa gruke ki est in sa kotina, et clude*"⁶.

Com es pot veure, la descripció dels salts, és acompanyada d'elements primaris que serveixen per a la identificació del terme; de fet, ara es fa referència a la vegetació: "sa matta manna dessa *kersa* " (la mata gran del llentiscle); ara als camins principals: "sa *uia de Carru* " (el camí de carro); ara als accidents del territori: "sa *piskina* " (l'aiguamoll); ara les manufactures de l'home: " *nurake ciurbi*" (nurag baix), etc.

Aquests mateixos elements, que trobem esmentats en el nostre *Llibre*, si bé en un nombre limitat de lexemes, demostren, a distància de segles, la influència que la tradició agrimensora sarda va tenir en la catalana de l'Alguer en el moment en què la mà d'obra, a finals del XVI, començà a faltar en les feines del camp on s'utilitzà, cada vegada més, com deia abans, gent del terra endins sard "per alimentar lo art de la agricultura".

La cronologia dels documents assenyalava també el fenomen gradual de substitució lingüística. De fet, el *Llibre de las lacanas* ofereix alguns aspectes morfo-sintàctics típicament sards, amb registres lingüístics i lèxic convencionalment utilitzats per la gent del camp, la majoria de la qual (com apareix en prou documents) era analfabeta. En concret es pot dir que, sense adonarse'n, els canonges del Capítol alguerès proposen una mostra no gens manipulada i, doncs, autèntica dels fenòmens lingüístics que ells mateixos tenen cura de transcriure tal com els trobem enregistrats.

El *Llibre de las lacanas*, a més dels nombrosos aspectes morfo-sintàctics i lexicals- alguns dels quals vaig evidenciar al primer i segon número d'aquesta revista⁷ -, és interessant també per altres dades que la seva lectura ofereix.

Per exemple contribueix a reconstruir la història del territori alguerès també sota l'aspecte de la seva cristianització⁸ i, a més, ofereix

dades exactes sobre totes les terres posseïdes pel Capítol de la Seu algueresa a *Salt Major* i al *Prado*⁹ a l'època en la qual va ser compilat; terres que naturalment venien expressades amb la unitat de mesura del temps, que era el *juu*¹⁰. En segon lloc la documentació, amb la descripció puntual dels confins de cada *salt*, dóna la idea de la qualitat de les terres "heretades" pel Capítol, llur ubicació i destinació d'ús, que normalment era la *vidazzone*¹¹. La majoria d'aquestes era situada a *Salto Major*, la minoria al *Prado*. Totes eren terres de conreu de cereals i de pastura, riques de fonts d'aigua dolça i prou vegades ben exposades al sol i a redós dels vents principals. Fou el rei Pere III amb una carta del 1360 qui delimità els confins territorials, les condicions d'ús comú (*adempriuvia*) i els drets de *herbaticum* (i *legnaticum*) per als nous habitants catalans de l'Alguer¹².

En tercer lloc, aquesta documentació, que per primera volta surt a la llum, ja ofereix un nombre, si bé molt limitat, dels topònims algueresos més antics com ara *Bartxa*, *Carbia*, *Coros*, *Llunafres*¹³, *Uruni*, *Vessos*. (i el mateix topònim *l'Alguer*) etc., sobre els quals tinc en curs els estudis relatius de pròxima publicació.

La formació de la toponímia algueresa i els universals

En confrontar la toponímia algueresa, sobretot la territorial, amb la catalana es noten prou diferències sobre les quals ha pesat quasi sempre la interferència del sard i de l'italià. En l'estat actual de la documentació no hi ha proves que a l'Alguer s'hagi mai utilitzat el substantiu *turó*, *cinglera*, etc., o els proclítics *can*, *cal*, etc., mentre sí que en tenim per *camp*, *canal*, *costa*, *mas*¹⁴, *mont*, *mntanya*, *pla*, *punta*, *roca*, *serra*, etc. comuns a tota toponímia catalana.

També en la formació dels noms de lloc del terme de l'Alguer, es repeteixen unes constants "universals", ja producte de la romanització, que es troben en la creació dels topònims en català i de qualsevol altra llengua a partir dels susdits elements que indiquen un ben distint camp temàtic. Evidentment, el concepte d'*universal*, prou vegades limitat al llenguatge humà i a la lingüística¹⁵, troba aplicació també als camps de l'onomàstica i específicament de la toponímia¹⁶ a partir de la descripció del paisatge natural com ara el relleu (la *Punta* del Bisbe), les depressions (*Piskina* ruya), l'horitzontalitat del terreny (lo *Pla* de l'Estany), la litologia (lo Montiyu del *Massacà*), l'aspecte càrsic (lo Montiyu dels *Coras*), les formes (Mont d'*Olla*), la vegetació espontània (la *Costa* del *Romaní*), la fauna (*Soriguello*), la hidrologia (la *Fontana* de Salondre), etc.

Amb Coromines (que potser discrepa d'aquesta interpretació teòrica) ja tenim un conjunt de regles metodològiques a les quals fer referència a fi d'identificar l'ètim exacte del topònim analitzat¹⁷.

Un altre estudiós de toponímia catalana, Enric Moreu-Rey, ha retret amb notable rigor metodològic, en nombrosos treballs, però sobretot en *Els nostres noms de lloc*¹⁸, els principals mecanismes que disciplinen la formació dels topònims; mecanismes que més aviat cauen, com hom nota, en l'esfera psicològica del subjecte que per primer cop bateja un lloc determinat. Els anys en els quals he desenvolupat l'enquesta en el camp entrevistant els adeptes més ancians de les feines tradicionals (pescadors, pagesos, pastors, caçadors, etc.) he pogut constatar la *ratio* amb què i per la qual neix i es consolida un nom de lloc, tant pel que fa a la toponímia costanera com a la territorial. El nom de lloc amb què hom batejava un indret tenia sempre una inevitable relació amb la feina que hom practicava en aquell moment: trobar les eines de pesca situades al fons de la mar si era un pescador, o bé el ramat o un un indret herbós, o bé una font si hom era pastor, etc.

El color d'una roca o bé d'una costa, un arbre o bé una masia, un canal o bé una font, una cova o bé una punta de mont, el nom de l'amo d'una finca o bé d'un terrinent, etc., eren les senyes o coordenades mitjançant les quals localitzar, sense perdre el temps preciós, l'objecte de la pròpia feina. Tots, per això, en practicar aquelles feines tenien interès a perpetuar els noms de lloc prou vegades indispensables també per a delimitar els confins de les propietats.

El *Llibre de las lacanas* en aquest sentit és, si volem, una limitada representació documental de topònims, relativament antics, dels quals es poden identificar, per a alguns, l'època de naixement i, doncs, llur antiguitat, però també els criteris psico-sociològics, o bé fantasiosos, que com deia abans, n'han determinat la creació.

Els exemples que segueixen són prou freqüents en la toponímia, algueresa i no, com ara el cas de la creació de l'antropònim per derivació d'un cognom, o bé d'un malnom¹⁹, etc.:

*Antoni Judas (lo salt de)*²⁰

*Pere Pons (lo salt de)*²¹

*Bonfill (lo Salt de)*²²

*Padrissa (lo Salt de)*²³

*Rodó (lo Salt de)*²⁴

*Gutierrez (lo Salt de)*²⁵, etc.

Els documents atesten l'època en la qual els respectius beneficiaris han posseït aquests terrenys. Tanmateix hi són actes on apareix per primera vegada l'esment prestigiós d'un futur antropònim del qual ens

ha arribat rastre amb la memòria popular²⁶ abans que amb la del cadastre o de qualsevol altre acte notarial.

Hi ha casos de topònims que, a voltes, han estat transformats fonèticament i, doncs, ortogràficament donant vida a un nom de lloc gairebé nou; d'aquests, només amb la documentació, se'n pot reconstruir la història²⁷. D'altres encara, que han esdevingut aviat pretèrits i dels quals s'han perdut els rastres com per exemple el *Riu dels Tramaritos*²⁸.

Els camps toponímics, també aquests "universals", classificables en els documents, es refereixen als: *boscós, canals, costes, coves, monts, plans, pous, puntes, roques, salts, tanques, vegetació*, etc.

Dins la susdita classificació trobem noms de lloc simples: *lo Prado*²⁹ o compostos: *Salto Major*³⁰, en singular: *la Giaga*³¹; o en plural: *les Voltes*³², etc.

Els derivats descriptius presenten prou vegades sufixos diminutius com: *Soriguello*³³; augmentatius: *Timidoni*³⁴; o bé collectius: *lo Mont dels Covas*³⁵.

Si bé limitada, la documentació del *Libre de las lacanas*, ens ofereix, doncs, una primera mostra dels derivats descriptius del paisatge natural, dins el qual un paper fonamental juga la fantasia o bé la metàfora. En aquest marc freqüents són, per exemple, les situacions referides:

- a) als colors: Punta *negra*³⁶
- b) a la forma: Mont de las *Picas*³⁷
- c) a la flora terrestre: Costa del *Romaní*³⁸
- d) a la fauna terrestre: *Soriguello*³⁹
- d) als elements geològics: lo *Massacà*⁴⁰
- e) a la religió: *Sant March*⁴¹
- f) a l'església: la Punta del *Bisba*⁴²
- g) a la fruita: la Punta de la *Figa*⁴³
- h) a factors històrics: lo *Lazareto*⁴⁴
- i) a la superstició: lo Canal de l'*Escominigada*⁴⁵
- l) a l'activitat humana: la Funtana de las *Conchas*⁴⁶
- m) als elements alimentaris: Salt dels *Macarrons*⁴⁷, etc.

Com a conclusió, el *Llibre de las lacanas*, a més que pel seu valor documental (no és gaire freqüent de trobar en els mateixos arxius catalans documentació sobre la microtoponímia), és una eina de treball per als qui, en d'altres latituds, s'interessen, com qui escriu, pel estudis toponímics i d'història de la nostra llengua. Limitadament a la quantitat de dades esmentades en la progressió dels documents, hom pot esbrinar l'evolució en la creació dels topònims, però també llur corrupció

que coincideix amb la mateixa evolució del dialecte per contacte amb els adstrats i els superstrats forasters amb els quals la llengua catalana va entrar en contacte. Tanmateix, malgrat la inevitable òsmosi lingüística i el sistema de calcs que tant han pesat i encara avui pesen en el context, sobretot fonètic, del llenguatge col·loquial alguerès, la toponímia és un camp de la recerca lingüística que certament no deixarà insensibles els adeptes però sobretot els ciutadans de l'Alguer que tant estan vinculats amb llur territori i del qual és interessant de conèixer els originals elements distintius que només els estudis onomàstics i, doncs, filològics poden aclarir.

Rafael Caria

LLIBRE DE LAS LACANAS DELS SALTS DE SALTO MAGGIOR,
PRADO, POLLIRI Y RUDAS Y DE NOSTRA SEÑORA DE VALUERT
FET EN LO ANY 1763.

Archiuers los Canonges Bonfill, Sequi y Machoni.

1. Salt de Pisuina Ruya, en los Bangios

Día 16 mensis Augusti Anno á Nativitate Domini Millesimo Quinquagesimo Nonagesimo Septimo. Alguerii.

Los señors Don Matheu Tola, Antoni Carta, Leonart Sanna, Miquel Padrixa y Juan Llorino lo present y corrent añi Consellers de la dita y present Ciutat del Alguer, attés per augmentar lo art de la agricultura, han donat les terres de *SALTO MAGGIOR*, insiguint autoritat, y decret del Illustrissim Señor Virrey Sots Tinent y Capitá General del present Regne, en dit nom de Consellers establexen, y concedexen, á Leonardo Pinna, masayo, de la present Ciutat abitador, terres de dos juus, segons mes llargament es de veure, en lo acte de repartiment de dites terres, les quals han alacanat, Antoni Mele, y Angel Ogiano, lacanadors de orde, y manament dels dits Señors Consellers, quals terres son en lo lloch dit *LOS BANGIOS*, e afronta de un pedreguinal que es á lacana del Canonge Antoni Sequi, y de allí abaxant, á llensa tirada, ha hon hi há un muntiju de pedras ficadas, que son á lacanas de Antoni Suredes, y de allí donant volta á llensa tirada á *PISQUINA RUYA*, donant volta, muntant á cap á munt á llensa tirada á un esquenal de pedra donant volta á la primera lacana falda falda al costat de Leonart Sanna, les quals terres per ses Magnificències al dit Pinna concedidas donen per que aquelles benifique, y cultive sots les condissions y renunciassions, que estan escriptes, y continuades, en lo acte del repartiment de dites terres, y no en altra manera, lo qual tros de terres ell dit Pinna, y los seus puguen gosar, cultivar, y beneficiar, et alias millorar aquelles, y fer com de cosa propria, cedintli per ço tots sos drets de la

Ciutat, quals en juiSSI y fora puga gosar y fruir llargament, quals terres axi descriptes, y notades, lo dit Pinna accepta gratis de ses merces ab les condicions, y reservassions en dit acte del dit primer repartiment expressades, descriptes, y continuades, y promet beneficiar, llaurar, sembrar, y millorar aquelles, et alias, e fer tot lo que un bon pagiéS pot, y deu fer, en benefisi de la Ciutat, y de dites terres, y axi lo promet en má, y poder del Nottari, y Secretari infrascrit, aliter, que caiga de aquelles segons está ordenat per la dita Ciutat, y Consell, fiat large, testes sunt Jacobus Roel et Petrus Masia Virgois Alguerii. Habitualmente consta en lo tom. 17, fol. 131...

2. Document solt i sense títol nº 1

Die 26 mensis Aprilis anno á nativitate Domini 1602. Alguerii.

Don Pere Nofre Font, Miguel Olives, Andreu Sanna, Antoni M^o Santuchio y Gavi Flori, lo present y corrent any Consellers de la present Çuitat del Alguer, ates per augmentar lo art de la agricultura han donat les terres de *SALTO MAJOR* inseguint autoritat y decret del Illustrissim Señor Virrey Lochtinent y Capitá General en lo present Regne de Sardenya, per ço inseguint deliberatio de Consell General establexan y concedexan a Nicola Sedda, massajo de la present Ciutat les terres següents. Primo, comensan las lacanas de aquelles de la lacana de les terres de Jagu de Masia al montijo de la pena de *SANT MARCH* a lensa tirada a la guardia de farigu a lensa tirada a la Fontana gran de Sant March, riu riu abaxant al mateix montiju de la primera lacana y de alli acan dites terres les quals son estades alacanedes per Joan Mele alacador elegit y te merçes quals terres...

3. Salt de Antoni Judas en Oruni

Die 10 mensis Augusti Anno á Nativitate Domini Millesimo Sexagesimo octavo. Alguerii.

Los Magnífichs Juliá de Abella, Simó Olives, Jayme Busquets, Juan Juliá y Soler, y Virgili Gallu Consellers de esta Magnífica Ciutat del Alguer, atés per augmentar la agricultura foren dades als abitadors les terres de *SALTO MAGGIOR* en Consell General ab decret del Señor Virrey en lo gener 1592. Per ço, inseguint dit Consell, y decret, establexen á Antonio de Serra, alias Judas, terres de un juhu en *ORUNI*, les quals comensan á lacanes de Montserrat Gilli de la contra Guardia Mggior de *ORUNI*, á llensa tirada dret á una terra rogia, que es al peo de *MONTIDOLLA* petit, á lacanes del dit Gilli, donant volta á ulls á *AYDOS SANTOS* á la cara de *MONTIDOLLA* petit, que hi há un muntó de pedras, llensa tirada á dos ollastres grans, que hi há una creu, á llensa tirada á un abre sech de ollastre que hi há una pared de pedras seccas, á llensa tirada á un abre de anzina, que es forqueddada y en mig es la creu, á llensa tirada ha hont hi há unas rocas planeras de pedres de esmolar ab un crasto gran en mig, á llensa tirada á les dites lacanes del dit Gilli, lo qual tros de terres de un juhu establexan al dit Antoni Serra, per á que les benefique, y cultive ab les condicions y reservassions. que estan escriptes en dit Consell, y axibé lis

concedexen los drets y acsions á ell, y als seus que la Ciutat té en ellas, dels quals en judici, y fora puga gosar liberament, com a cosa propria, com dalt se conté, y ab les sobredites condicions, y reservacions posades en dit Consell. El dit de Serra essent present, promet beneficiar aquelles, y fer tot lo que un bon pagiés pot y deu fer, altrament que caiga de aquelles, com está ordenat per la dita Ciutat y Consell y axibé lo ferma y jura en poder de mi Antoni Jaume Secretari infrascrit. Testes sunt Michael Serra, Petrus Masia, Alguerii...

4. Document solt i sense títol nº 2

Die XVII, mensis Octobris año á Nativitate Domini 1611. Alguerii.

Jago de Masia, massaio e abitador de la present ciutat de son grat y serto siensia ab lo present publich instrument perpetualment valedor y en cosa alguna revocador fa venda y per títol de venditio cosedeix, atorga y consent á Mestre Antoni Escano, picapedrer y natural de la dita present Ciutat present y als seus y aqui aquell voldra de totes aquelles terres que ell dit Masia te y posseheix per stabliment a ell fet y per copia per ell fetta de Nicola Sedda, ço es les establides a ell dit Masia, situades y posades en lo lloch dit de *SANT MARCH* ab les affrontacions sigüents et que comensan les lacanes de la iscla que es al costat de les terres de Nicola Sedda a llensa tirada mig per mig de la serra que es devant del vaquili a llensa tirada a un eligue al costat de Simonj de Lacano a llensa tirada a la iscla petita a la lacana del dit Simonj de Lacano, affrontant a un montijo bidliargio, affrontant a llensa tirada ha un abre de suer gio a llensa tirada ha un abre de ollastre que es a la lacana de Jaume Valentj, donant volta, a llensa tirada, a dos ollastres jobats a la lacana del dit Valentj, a llensa tirada, ha un eligue que es al costat de la iscla del dit Jaume Valentj a llensa tirada affrontant al riu que hi ha un eligue muntant cap amunt riu riu y torna atacar a la lacana de dit Nicola Sedda y les que te comprades de dit Nicola Sedda comensan les lacanes de la lacana de les susdites terres de dit Masia al montijo de la ena de Sant March a llensa tirada a *LA GUARDIA DE FARGU* a llensa tirada a la *FONTANA GRAN DE SANT MARCH*, riu riu, abaxant al mateix montijo de la primera, y alli accaban dites terres segons appar per los actes dels alacanaments y concessions de aquelles fetes la hu als XIII del mes de noembre del aiñ 1597 y lo altro als 6 del mes de abril del aiñ 1601 y la apoca de la rebuda dels milloraments comprats de dit Sedda als 18 de febrer del aiñ 1602 y al quals se lagia retes copia del quals actes dit Masia te entregat al dit Mestre Antoni Escano. Testes foren presents Joan Andria Dore, Salvador Sabba, Joan Marras, Alguerii habitatoribus. Signum mei Joannis De Medina cuis Alguerii Aucte Regia Nostri publici, etc.

5. Salt de Domingo Nagues en la *Costa del Rumani*

Die 26 mensis Febrarii anno á Nativitate domini Millesimo Sexientesimo decimo septimo. Alguerii.

Los Nobles y Magnífichs Don Francisco Sanna, Agusti Angel Sussarello, Miquel Padriassa, Antoni Albert y Baquis de Aquena, lo present ahi Consellers

de esta Magnifica Ciutat de Alguer, attés per aumentar lo art de la agricultura, han dat les terres de Salto Maggior insiguint lo expressat, y decret del Señor Virrey per a ser ans determinat en Consell General lo añi 1592, gratis, cum presentis, en dit nom de Consellers establexien á Joanne Nugues en Salto Maggior á la *COSTA DEL ROMANI*, terres de dos juhús, comensant de lacanas de Antoni Billau alias Quessa, muntant á munt ha hun canal, que hi há en dita costa, costa costa prenént l'altre canal tornant abaix, á hun narboni que havia fet Mestre Antoni Atzori, y de dit narboni, lensa tirada al cami devant de hun vaquili, que havia comensat Baquis Cano, tornant cami, cami, fins á la primera lacana, segons que dites terres son estades lacanades per Sergi Dessy, y Juan Manconi lacanadors de la Ciutat, quals terres se li donan per a que las cultive, y benefissie sots les condissions, y reservassions posades en dit Consell, y en los repartiments de les terres de Salto Maggior, les quals dit Nugues, y los seus puga gosar, cultivar, llaurar, benefissiar, millorar, y fer com de cosa propria, conforme dits Consellers, y ab dits pactes, y condissions, y axi dit Nugues las permet, fet tot lo que un bon pagges pot, y deu fer en benefissi de dites terres, altrament caiga de aquelles, segons dits Consellers, y axi lo prometen, y ferman en má y poder de mi Antoni Jaume Secretari de dita Ciutat, jurant, actum, testes sunt Michael Serra et Petrus Masia, concordat cum suo originali, Ita est, Joanes Baupista Melis publicus Nottarius...

6. Document afegit i sense títol n° 1

Dia 27 Agost 1649.

Terras de dos jus la que comensan de ullts de *PAULA CONGIADA*, esquena esquena al *MASSACA* aygua vessant á *PAULA TORTA* á lacanas de las terras del quondam Mestre Sebastia Grandineta, esquena esquena á un suerigio gran, y de allí á una tana de machonis á llenca tirada á lacanas del quondam Baingiu Corda sastra, al cami de carru á una pisquina que es mulló alsant á ullts á *FIUMEN LONGU* á lacanas de las terras dels flares de Sant Agusti, tornant á lacanas de las ditas terras de Sant Agusti hon y á un eligue gran tornant á lacanas de las terras de Gragarachio tornant á la primera lacana de *PAULA CONGIADA*.

*Mateix dia un tros de terra de un giu en *MATA MIALI* que eran de Grandineta las quals terras tenan per lacanas las sobre ditas de *PAULA CONGIADA*, y del altre las terras de Martine Solinas.

7. Salt de Murgia, y Martí en Matamiali

Die vicesima septima mensis Augusti Anno á Nativitate Domini 1649. Alguerii.

Los Magnífichs Gavi Brunacho, Nicolau Marquiano, y Pere Vicent Riquer, Conseller ters, quart, y quint de esta Illustre Ciutat del Alguer lo corrent ayñ ab lo quondam Don Miquel Ferra, y lo Dr. Juliá Murgia, en cap, y segons, gratis etc. establexan al dit Magnífich Dr. Juliá Murgia Conseller segons, present

de tot aquell tros de terres de dos juus, ciutat en *SALTO MAGGIOR*, que vuy dia present li son estades lacanades, per Marti Solinas, y Francisco de Tola lacanadors de les terres de la Ciutat, las quals comensan, de ulls de *PAULA CONGIADA*, esquena esquena al *MASSACA* aygua vessant á *PAULA TORTA*, á lacanas de las terras del quondam Mestre Sebastiá Grandineta, esquena, esquena, á un suergiu gran, y de allí á una tana de Machonis, á llensa tirada á lacanas del quondam Baingio Corda sastre al cami de carro, á una pisquina, que es un mulló, alsant á ulls á *FIUMEN LONGU*, á lacanas de les terres dels Flares de Sant Agusti, tornant á lacanas de dites terres de Sant Agusti, hont hi há un eligue gran tornant á lacanas de les terres de Giagaracho, tornant á la primera lacana de *PAULA CONGIADA*.

Item, establexan al dit Murgia tot aquell tros de terres de un juu en *SALTO MAGGIOR*, que per abans eran del quondam Mestre Sebastiá Grandineta, en lo lloch dit *MATAMIALY*, per haverlas dit Grandineta renunciadas á la Ciutat molts ayñs fá, segons los establiments que á les hores li fiu la Ciutat al dit Grandineta, les quals terres tenen per lacanas, las sobre ditas de *PAULA CURGIADA*, de un costat, y de altre les terres de Martine Solinas, com mes llargament consta ab los llibres de establiments de la Ciutat, las quals terras de dits tres juus, com dalt estan especificades, y confrontades en lo present establiment, al qual sempre se atgia la deguda rellassió, establexen dits Consellers, al dit Dr. Juliá Murgia llur collega, y als sous ab los matexos pactes, y condicions posades en los Consells Generals decretats per los Señors Virreys, y ab pacte, y condissió, que beneficiará y cultivará dites terres com á bon llaurador, altrament caiga de aquellas, y la dita Ciutat las puga dar aquí voldrá, y se obliga dit Murgia, pagar cascun ayñ á la Ciutat, un estarell de forment per cascun juú, comensant á pagar la cullita de 1651 disse sinquanta hú, fiat large, ut decet, firmaverunt et juraverunt. actum, testes sunt Joannes Angelus Carro-ni, et Simon Girones. Alguerii, Ita est, Antonius Jaume, Eques Alguerii Illustris Civitatis Alguerii Secretarius...

8. Salt de Padrissa en lo Pradu

Lo Capítol posseheix lo salt dit de *PADRISSA* en *LO PRADU*, que affronta de un costat ab salt de terras, que era de la heretat del quondam Salvador Grixoni, de altre costat ab salt de terras de Marti Sariga, y ab altres etc., es consigna, y cessió in solum feta per Dona Francisca Marti, y Carta al Capítol, com consta del acte rebut per lo Nottari Antoni Querenti, lo die 13 de juliol 1664. Cuya copia authentica es estada produida en la causa que vertia en esta Curia, y Mensa Episcopal lo ayñ 1667, a 29 de octubre. Copia privada de la qual se troba en lo tom. 15, fol. 128...

9. Salt de Manconi en lo Carrargiu, en las faldas de Montesiseri

Die vigesima octava mensis Augusti Anno á Nativitate Domini Millesimo sexantesimo sexagesimo nono. Alguerii.

Los Nobles, y Magnífichs Don Juan Masala, lo Dr. Juliá Murgia, Baquis Manca, Antoni Candeleda, y Miquel Ladu, lo corrent añi Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat de Alguer, en dit nom gratis et cum presentis, donan terres de un jú en *SALTO MAGGIOR* á Francisco Sanna, mediant Bernardi Quessa stabilidor de terres nomenat per dita Ciutat, las que foren stabilides al quondam Paulo Tilloca, en lo lloch dit *LAS FALDAS DE MONTESISERI*, las afrontan de una part ab terres de Juan Sanna, de altra part ab terres del quondam Don Juan Bautista Carola, de altra part ab terres del quondam Dionis Caria, de modo tal, que dit Sanna resta en mig, vora de la pisquina, les quals terres de un jú donan al dit Sanna, segons determinassió presa en Consell General decretat per lo Señor Virrey en lo añi 1592, quales son estades renunciades, y relaxiades á esta Ciutat, per los giermans Antoni Candeleda, y Baquis Manca priors de la Noble Conflaria de Nostra Señora del Rosari de la present Ciutat, lo present, y corrent añi, y ditas terres se lis concedex al dit Sanna, ab pacte de que pagará a la Ciutat quiscun añi un estarell de forment tots los añis que los abitadors sembraran en *SALTO MAGGIOR*, les quals dit Francisco Sanna acepta, dit salt, ab dits pactes, y promet pagar dit estarell de forment en la forma susdita y sempre que no pagás dit estarell de forment, dona facultat a dita Ciutat, se las puga tornar á pendre etiam que en aquellas, hi hagues qualsevol milloraments, y de pagar tots los estarells. que haurán vacat, fiat large justa stilum, quia sic fuit factum, firmatum, et juratum actum Alguerii ut supra, testimonis son Bernardi Quessa y Nofre Simon de Alguer. Ita esta, Joannes Bautista Melis, Publicus Notarius et Secretarius...

10. Salt de Sedda, Manunta, eó Salvañolu en lo Plá del Estany

Primo. En lo tomo 15 fol. 53 se troban las lacanas del Salt dit de Mameli, Sedda, Manunta, eó Salvañolu en *SALTO MAGGIOR* de dos juus, y afronta de una part lo dit salt en lo *PLA DEL ESTANY*, á un costat ab terres de *PERE PONS*, de altre costat ab lo cami Real, que es á lacana de la mar girant cami Real, y les primeres lacanes son al *FORN DEL ALGA* cami cami dret al estany tornant á la marina.

Aquest salt lo renunciá Miquel Mameli. á Mestre Juan Sedda sabater, y aquest á Juan Maria Manunta, com es de veure á fol. 53-54 y ss. de dit tom. 15. Aquest salt lo ha cedit al Capítol Phelip Demontis en preo de 300 £., per pensions decurses sobra casa, segons consta en lo tom 9, fol. 33 en actes de Juan Rustany als 9 de febrer 1680...300 lib. y lo dit Demontis lo comprá del Noble Phelip Devila en actes de Juan Bautista Melis...

11. Salts en Polliri, Prado, y Rudas

Salt de Zucca del *FILIGU* en *POLLIRI*.

Die 18 Augusti 1681. Alguerii.

Los Nobles y Magnífichs Don Angel Manca y de Prado, Antoni Ignas Murgia, Baquis Manca, Miquel Ladu, y Pera Pau Canu, lo present y corrent añi

Consellers de esta Illustre y Magnifica Ciutat de Alguer, gratis, cum presenti donan, eo per titol, y causa de donassió, otorgan y concedexan a Mestre Juan Bautista Nuvoli sabater de la present Ciutat, un salt, eó terras de un juú, situat, y posat en *POLLIRI*, qual affronta de la baldissa de la viña, que era del Capellá de la Rocca, acostat de la viña de Laccu Cadeddu, devallant trainu, trainu, al salt de Nicolau Fenu, trainu mitgiansant á *LA FONTANA DE MIQUELETTA*, y de aqui muntant dret esquena esquena al salt de Salvador Carta, y de allá girant als Crastos Ruyus anant ulls al *CAMI DE NOSTRA SEÑORA DE LA ESPERANSA*, y torna baldissa baldissa á las viñas de la primera confrontassió, qual salt es estat stabilit novament per Juan Bautista Quessa, y Juan Sanna stabilidors de terres, nomenats per dita Ciutat, y ditas terras, eó salt de un juú donan al dit Mestre Juan Bautista Nuvoli, segons determinassió presa en Consell General, ab pacte, vincle, y condissió, que pagarà a la Ciutat quiscun aña un estarell de forment tots los añaes que los habitadors sembraran en *POLLIRI*, y dit Nuvoli accepta dit salt ab dits pactes, y promet, y se obliga pagar dit estarell de forment en la forma susdita, y sempre que no pagás dit estarell de forment, dona facultat a dita Ciutat, que se las puga tornar á pendre, etiam que en aquellas hi agués qualsevol millorament, y de pagar tots los estarells, que hauran vacat.

Fiat large justa stillum, quia fuit factum. firmatum, juratum, actum. Alguerii, ut supra, testes son, Josepin Bos y Antoni Baquis Serra ambo Alguerii, Ita est, Dr. Diego Bonfill Secretari. Com es de veure en lo tom. 17, fol. 86...

12. Document afegit i sense títol nº 2

Als 15 de Febrer 1682.

Lo salt dels Padres de Sant Francesch en *LO PRADO*, que era de Thomas Canu afronta de un costat ab camp de Llonart Masala, de altre costat camí camí que se va á *SAN QUIRIGO* ab salt del Dr. Don Matheo Carola, que per abans era del quondam Dr. Don Gavi Otgiano part y part ab salt de Llonart Manconi y de aquest fos, fos, afronta á la contonada del salt dels reverents Padres del Collegi de la Compagnia y de dita contonada de dit salt, lacana lacana confronta ab salt de Pedru Ibba, á dretura del camí de carru, y de dit camí aigua ves confronta ab viña de Jacumí.

13. Salt de *Badu Calaresu*

Dia sexta mensis Januarii 1691. Alguerii.

Juan Manca, y Juan Cosseddu, ells á instancia, y requesta del Reverent Econom del Illustre y Molt Reverent Capítol Alguerén, y axibé del Reverent Econom, eó Procurador del Collegi de la Compagnia de Jesus de esta Ciutat, que son lo R. Canonge Gironi Manno, y lo Hermano Francisco Olives, á llur instancia dit Cosseddu en nom, y per part del Econom del Illustre Capítol, y de dit Manca per lo Econom del Collegi, de comú consentiment, se son transferits en lo lloch dit *BADU CALARESU*, á fi, y efecte de mirar, y regonexer los

dos salts, que tenen, tant lo Illustre Capítol, com y també lo Procurador de la Compañia de Jesus en *SALTO MAGGIOR*, per la rahó de la diferencia tenen los dits Reverents Econsoms de una part, y altra, usurpassió de territori, y havent reconegut dits dos salts, dihuen tant dit Manca, com també Cosseddu, que comensan ditas lacanas, que aquellas dividexian, y comensan del Rio dels Tramariitos del Badu en amunt, á hont hi ha un nuú de pedras vermelles, de ditas pedras vermelles, á llença tirada en una mata de eligue petit, de la mata del eligue, tenen posat uns mollons de pedras anant al *CAMI DE NIDU DE CORVU*; camí camí á ma esquerra toca al Collegi de la Compañia de Jesus; y anant camí camí a ma dreta de *NIDU DE CORVU* toca dit territori al Illustre y Molt Reverent Capítol Alguerén, y esta donan per vera, y justa relassió per lo jurament, que han prestat en poder del Nottari, y Secretari infrascrit, sic referens, ita est, Baquissius Manca Nottarius et Curie Regie Vicarie Alguerii, Secretarius fidem facit...

14. Document afegit i sense títol n° 3

En lo tomo 45, fol. 50 se troban las lacanas del salt de *BADU CALARESU*, que comensan del Riu dels Tramariitos del badu en amunt, hont hi á un nuu de pedras vermelles, y de ditas pedras á llença tirada á una matta de eligue petit, de la matta del eligue tenen posat uns mullons de pedras anant al *CAMI DE NIDO DE CORBU*, camí camí á ma esquerra toca al Collegi, y anant camí camí á ma dreta de *NIDO DE CORBU* toca al Capítol.

Se son alacanats dits salts á instancia del econom del Capítol lo Canonge Manno, y del Prior del Collegi Hieroni (?) Olives als 6 de gener de 1691, per los alacanadors Juan Manca, y Juan Cosseddu Nottario Baquis Manca Secretari del Real Viguerio.

15. Document afegit i sense títol n° 4

Dia 11 Setembre 1697. Son estadades alacanades per Joseph Detori y Salvador Sanna en companyia de Juan Bautista Quessa, y del Reverent Prior Fra Francisco Tarrago á fi y effecte de revehure la lacana que dona en mitg del salt que te dit Reverent Prior Tarrago, y del salt que tenen las mares mongias, y havent molt ben regonegut, y mirat aquella troban que comencan del nuratolu de la vora de la pisquina, á llença tirada á una matta de tinnia gran que hi há en la vora de dita pisquina, y de allí á llença tirada á un abre de eligue, y de allí á un abre de ollastre que es fora del vaquili á ma esquerra, y de allí á llença tirada á tres ollastres, que hi á fil de hu al altre, y de allí á llença tirada al salt de Don Gavi Manca, á instantia del Canonge Solinas, econom del li dit Ignacio Masala Procurador de las monjas.

16. Salt de Satta en la Boca de Targara

Die decima tertia Januarii 1692. Alguerii.

Los Nobles y Magnífichs Miquel Tarragó donzell, lo Dr. Pere Escotto,

Bernard Soffy, Antoni Salaris y Pere Pau Canu, lo present y corrent aña Consellers de esta Illustre y Magnifica Ciutat de Alguer, gratis et cum presentis donan, y per titol, y causa de donassió obtorgan, y concedexian á Juan Maria Are pagiés de la present Ciutat, terras de dos juús en *SALTO MAGGIOR* en lo lloch dit *TARGARA*, terres de la present Ciutat, segons que aquell termina del camí que se va á *TARGARA* á lacana del salt de Phelip Demontis, y de allí á lacana del salt de Antoni Vaxellu y de allá dret a una Pisquina gran, que hi há un suergiu tallat, y de la Pisquina gran á la altra Pisquina que li diuhen la *PI-SQUINA DE LA MURTA*, á llensa tirada al canal de Mestre Juan, que hi há un arbre de ollastre, y un cabrili, y de allá se parteix faldas faldas del mont ulls a *TARGARA*, affrontant al salt de Juan Masala, y de allá se pren camí camí ulls á Alguer tornant á la matexia lacana, que se ha comensat y esta donan de relació Salvador Sanna, y Baingiu Tanca, alacnadors de esta Ciutat, segons resta continuat en lo llibre de la Ciutat, qual salt es de dos juus, y lo donan al dit Are segons determinassió presa en Consell General, ab pacte, vincle y condissió, que pagarà á la Ciutat quiscun aña dos estarells de forment tots los aña que los naturals y habitants sembraran en *SALTO MAGGIOR* les quals dit Are accepta ab dits pactes, y promet, y se obliga pagarà a dita Illustre Ciutat dits dos estarells de forment en la forma subscrita, y sempre que no pagás dona facultat á dita Ciutat, que se las puga tornar á pendre etiam que en aquelles hi hagués qualsevol millorament, y de pagar tots los estarells, que hauran vacat, fiat large justa stillum. quia sic fuit factum firmatum, juratum, actum, Alguerii. Ut supra, testigos son Juan Rustayn Notario y Joseph Ros. Alguerii de quibus, lugar de sello, ita est. Lo Dr. Pere Escoto Secretario.

17. Salt de Joseph Sanna Carboni en *Pilibertu*, y *Norach de la figa*

Die nona Augusti 1695 Alguerii.

En nom de Nostre Señor Deu, sia á tots notorii com los Nobles y Magnífichs Don Francisco Sotgiu Carola, lo Doctor Pere Scotto, Ignas Corbia, Juan Antoni Cano, y Juan Maria Tanca. lo present, y corrent ayñ Consellers de esta Illustre y Magnifica Ciutat en dits noms concedeixan, atorgan, y concentan á Antoni Sanna Carboni pagiés de esta Ciutat tot aquell salt de terras aratorias posat en Salto Maggior. y en lo lloch dit *NORACH DE LA FIGA*, territori de un juu, y te per lacanas dende lo salt de Don Ignas Gutierrez, astrada, astrada á lacana del salt de la heretat de Masala á un muntiyu gran, que hi ha una mata de quessa, y de allí gira á un altre muntiyu gran que hi há una matta de quessa negra, y de allí á una ena, y de allí gira a aygua ves, á lacana del salt del quondam Antoni Juan Deledda há un suergiu gran abaxiant á la primera lacana, lo qual salt se es concedit al dit Carboni, y lo té acceptat, y promet, y se obliga pagar un estarell de forment tots los ayñs, que los naturals, y abitadors de la present Ciutat sembraran en *SALTO MAGGIOR*, y no pagant, que los dits Nobles y Magnífichs Concellers, que vui son, y per avant serán se lo pugan pendre, y darlo á qui voldrán, y per que en tots temps constia se li dona lo

present acte de stabiliment, fermat del Secretari infrascrit, y sellat ab las Armas de esta Ciutat, lo qual salt es estat alacanat per Juan Bauplista Quessa, Joseph Detori, y Salvador Sanna, de quibus etc. Ita est, Ignatius Corbia Publicus Notarius pro Dr. Scotto Secretarius...

18. Salt de Frixadu en Sant March

Die nona Augusti 1695. Alguerii.

Joan Bauplista Quessa, Alacanador Maggior, juntament ab los demes alacanadors Joseph Detori, y Francesch Marongiu, donan relassió en poder de mi Secretari infrascrit esserse transferits personalment de orde del Nobles y Magnífichs Consellers, á instancia de Miquel Masia, y Miquel Usay, pagiesos de esta Ciutat en tot aquell salt dit de *FRIXADU*, que es en *SALTO MAGGIOR*, á fi, y effecte de alacantar aquell, y haventlo molt ben vist, y atentament reconegut troban, que es territori de tres juus, y comensan las suas lacanas dende la lacana del salt de Antoni Otgiano á llensa tirada á punta amunt á uns abres de suergiu grans á fil, y de allí á un montiyu, que hi ha un mulió de pedra, y de allí á llensa tirada á punta amunt á altre muntiyu, que hi ha altre mulió de pedra, y de allí gira á un montiyu que hi há una matta de quessa negra, y de allí cap á vall á llensa tirada á cap á vall á un suergiu gran á lacana de la Noble Dona Eulalia Pala, y de allí torna á la lacana primera del dit Otgiano, y esta donan per vera, y justa relació per lo jurament que han prestat en lo introit de llur offissi, sic referentes. De quibus. Lo Dr. Pera Escotto Secretari, dicto die, se es concedit lo dit salt per los dits Nobles y Magnífichs Consellers als dits Masia y Usay, ab obligassió de pagar tres estarells quiscun ayn sempre que sembraren en *SALTO MAGGIOR*, y no pagant, que dits Consellers se los pugan pendre y darlo á qui voldran los quals essent present acceptan dit salt, y se obligan á tot lo sobre dit. De quibus etc. Lo Dr. Pera Escotto Secretari. Consta en lo tom. 13. fol. 147. Lo posseheix lo Capítol per llegat de la dita Dona Eulalia Pala, segons testament rebut per Miquel Angel Spano nottari...

19. Salt de Niolu en Riu Sassu

Die 27 Augusti 1695. Alguerii.

In Dei nomine. Amen. Noverint universi, com los Nobles y Magnífichs Don Francisco Sotgiu y Carola, lo Dr. Pere Escotto, Ignas Corbia, Juan Antoni Cano, y Juan Maria Tanca, lo present, y corrent añi Consellers de esta Illustre y Magnífichs Ciutat en dits noms, concedexan, otorgan, y concentan á Juan Maria Niolu, pagiés de esta Ciutat, terras de dos juus en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch dit *FRADES SOLINAS*, lo qual salt te per lacanas dende la lacana de Miquel Usai, y Miquel Masia, y de allí á llensa tirada á un suergiu gran, baxiant cap avall á un altre suergiu gran baxiant axibé á llensa tirada á una mata gran de quessa, que hi ha un mulió de pedra, y de allí a llensa tirada á un altre mulió de pedra, y de allí á lacana del salt de Antoni Ogiano, y de allí a la primera lacana de Usai, y Masia, segons es estat alacanat per Juan Baupli-

sta Quessa, Joseph Detori, y Salvador Sanna alacanaadors de esta dita Ciutat, lo qual salt axibé se es entregat al dit Niolu, ab obligassió de pagar dos estarells de forment á dits Nobles y Magnífichs Consellers, que vui son o per avant seran, tots los añis, que los naturals, y habitadors de la present sembraran en *SALTO MAGGIOR*; y essent present, te acceptat aquell ab obligassió de pagar dits estarells en la forma susdita, y no pagant, dona facultat á dits Nobles y Magnífichs Consellers, se lo pujan pendre, y darlo aqui voldrán, y obligarlo á pagar lo que deurá, y per que de tot conste, vá fernet del Secretari infrascrit. De quibus, lo Dr. Pere Escotto Secretari. Lo dit salt de dos juus, no lo té lo Capitol.

Dicto die Alguerii.

Los sobreditos Nobles y Magnífichs Consellers en dits noms, han concedit, altre salt de un juú al dit Niolu en territoris de la present Ciutat, y en lo lloch dit *RIU SASSU*, y té per lacanas, dende lo Badu de dit *RIU SASSU*, cami cami fins á *LA GIAGA* que se entre en *SALTO MAGGIOR*, y de alli abaxiant baldissa baldissa fins al montiju de Picconi, y de alli vé riu riu, fins á la primera lacana, segons axibé es estat alacanat, y estabilit per los sobreditos Quessa, Detori, y Sanna alacanaadors, y se es entregat al dit Niolu ab obligassió de pagar un estarell de forment tots los añis, que los naturals y habitadors sembraran foras de *SALTO MAGGIOR*, y essent present lo dit Niolu accepta lo dit salt ab la obligassió dalt expressada. De quibus, lo Dr. Pere Escotto Secretari...

20. Salt de las Piccas en Oruni, eó Baidu Santus

Die 15 Juni 1696. Alguerii.

In Dei nomine amen. Noverint universi. de com los Nobles y Magnífichs Dr. Francisco Sogiu Carola, lo Dr. Pere Escotto, Ignas Corbia, Juan Antoni Cano, y Juan Maria Tanca, lo present, y corrent añi Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat en dit noms concedexan, atorgan, y consentan á Antoni Fundoni, alias Calabresu, per ell, á Antoni Demartis son gendre, un salt de un juú en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch dit *ORUNI*, ab las lacanas sigüents. Comensa la primera lacana de una pisquina que hi há en *BAIDU SANTOS* devallant cami cami vell, abaxant cami cami á un pirastu gran, y de alli á un suergiu arcat, y de alli, á un altre suergiu arcat, que hi ha al cami, anant cami cami á uills de la casa dels Padres fins á la lacana del quondam Juan Lorens Pira, montant á las faldas del *MONT DE LAS PICCAS*, falda falda aigua ves muntant á cap á munt al *CAMI DE BAIDU SANTOS*. á la pisquina, que és la primera lacana, segons es estat alacanat per Juan Baupista Quessa, Joseph Detori, y Salvador Sanna, alacanaadors de esta Illustre y Magnífica Ciutat, y essent present lo dit Fundoni, accepta lo dit salt, y promet, y se obliga dar, y pagar, tots los añis que los naturals y habitadors de la present Ciutat, sembran en *SALTO MAJOR* un estarell de forment portat fins á la Casa de la Ciutat, y sempre y quant no adimplis ab dita obligassió, dona facultat á dits Nobles y Magnífichs Consellers, que vui son y per avant serán, que se lo pujan pendre y darlo á qui voldran, y per que conste se li fá lo present acte de stabliment, fernet del

Secretari infrascrit, y sellat ab lo sell, y armas de esta dita Ciutat, Ita est, Ignatius Corbia Nottarius, pro Dr. Scoto Secretarius...

21. Salt de Tidora en *Casasea*

Lo capitol possehex lo salt de Antoni Tidora en *SALTO MAGGIOR* en lo lloch vulgarment dit de *CASASEA*, llegat al Capítol per dit Tidora en son últim testament, rebut per Antoni Salaris Notari als 7 de setembre 1696 com consta en lo protocol de dit any, y en lo primer tom de testaments, á fol. 123 y en lo magistral á fol. 86 á tergo, per á que dels terragies se ne li hatgian de celebrar tantas missas de requiem resades, per sa anima, de la primera moller, y de los pares...

22. Salt de Baingiu Deyana en *Muracasas*

Die 21 Augusti 1698. Alguerii.

Los Nobles y Magnífichs Dr. Francisco del Arca, Dr. Antoni Mannu, Joseph Pinna, Juan Bauptista Sanna y Francisco Saillas lo present any Consellers de aquesta Illustre y Magnífica Ciutat de Alguer, concedexian, atorgan, y consentan, terras de dos juus á Baingiu Deyana en *SALTO MAGGIOR*, en lloch dit *MURACASAS*, y comensa la primera lacana de la punta de la tanca de la *GUARDIA GRAN* á llensa tirada, á una estrada de pedra que hi há al *MONT PEDROS*, aigua ves, á un ollastre, que hi há á la lacana de Don Simó Olives, y de allí á llensa tirada al *MONTIJU DEL GIARRO*, abaxiant aigua ves, serra serra, del *ROMANI*, á un nú de massacá, á un ollastre, y de allí á llensa tirada á la primera lacana, y ab altres millors y veriors affrontassions si ditas terres tenen segons son estades alcanades per los alcanadors de esta dita Ciutat ab obligació de pagar dos estarells de forment á esta Illustre Ciutat tots los anys que se sembrará en dit *SALTO MAGGIOR* y lo dit Deyana, accepta ditas terras, y promet, y se obliga de si havant dar, y pagar á dita Illustre Ciutat dos estarells de forment tots los anys que se sembrará en dit *SALTO MAGGIOR* y sempre dexiás de pagar, que los Nobles y Magnífichs Consellers, se pugan pendre ditas terras, y darlas á qui aqueills voldran, y per que en tots temps constia, se li dona lo present stabiliment, fermat del Nottari infrascrit, y sellat ab lo sell de esta dita Illustre y Magnífica Ciutat, Die y any, ut supra, De quibus, Ita est, Michael Angelus Spano Publicus Nottarius, pro Dr. Petro Scoto secretario...

23. Salt de *Padrissa* en *Santimbenia*

Die decima nona, Septembris 1697. Alguerii.

Fan relassió en poder meu Nottari infrascrit, Lleonard Masala y Francisco Masia, Masaios de esta Ciutat esserse transferits personalment á instancia del Molt Reverent Canonge Juan Ignas Solinas, Econom lo present any de aquest Illustre y Molt Reverent Capítol, en tot aquell salt, que dit Illustre Capítol té y possehex en lo lloch dit *SALTO MAGGIOR*, territori desta Ciutat, qual era per

avant de Padriſſa, á fi y effecte de alacanar, y treure en clar las lacanas, que dit salt té, com axi antiguament sempre las han conegudas, y entes dir de los antipassats. Y ditas lacanas comensan de la argiola dels *TURCHS*, anant de allí á llensa tirada, al *NORACH DE SANTIMBENIA*, aigua ves á la pisquina, y de allí á llensa tirada lacana lacana, que hi há dos crastos grans, y de dits crastos, dant volta ulls á *TIMIDONI*, y de allí agafa al salt que era de Medina ulls al *DENTOL*, y aquestas son las verdaderas, y justas lacanas de dit salt per lo jurament que han prestat en má del Nottari infrascrit. Sic referens, ita est, Antonius Salaris Nottarius...

24. Salt de Pala en Benaguada

Die 11 Setembris 1697. Alguerii

Joseph Detori, y Salvador Sanna alacanadors de Cohort de esta Ciutat de Alguer, fan relassió de esserse transferits en compania de Juan Bautista Quessa, y del Reverent Pare Fra Francisco Antoni Tarragó, el lo lloch dit *SA ENA CUADA*, á fi y effecte de reveure la lacana que dona en mig del salt, que dit Reverent Pare Tarragó, y del salt que tenen les mares mongias del Monestir de esta dita Ciutat, y havent molt bé regonegut, y mirat aquella, troban, que comensa del nuratolu de la vora de la pisquina á llensa tirada á una matta de tinnia gran, que hi ha en la vora de dita pisquina, y de allí á llensa tirada á un abre de eligue, y de allí á un abre de ollastre, que es fora del vaquili á má esquerra, y de allí á llensa tirada á tres ollastres, que hi ha á fil de hú, al altre, y de allí á llensa tirada al salt de Don Gavi Manca, y esta donan per relassió, per lo jurament que tenen fet en lo introit de llur offissi sic referens, ita est, Michael Angelus Spano Nottarius, pro Dr. Scotto Secretarius...

*Es donació feta per doña Eulalia Castelló y Pala al Capitol, y per ella a son marmessor fra Francisco Tarragó, per a que del terragie se ne celebren tants aniversaris segon consta en actes de Ignas Corbia Nottarius a 19 de juni 1698 tom. dels testaments fol. 145 y del testament en actes de Miquel Angel Espano en 29 octubre 1695, dit tom: fol. 139, y del desembre Magistral, fol.31.

Las novas lacanas de aquest salt se troban en lo tom: 15, fol. 52 segons relassió dada dels alacanadors en poder de Salvador Murruchulu Nottarius á 23 marts 1730.

25. Salt de Farina en Monte Siseri

Die 21 Augusti 1698. Alguerii.

Los Nobles y Magnífichs Don Francisco Delarca, Dr. Antoni Manno, Joseph Pinna, Juan Bautista Sanna, y Francisco Saillas, lo present ayñ Consellers de aquesta Illustre y Magnifica Ciutat de Alguer, concedexian, atorgan, y concentan a Pedro Farina, domiciliat en esta dita Ciutat, terras de un giú en *SALTO MAGGIOR*, en lo lloch dit *MONTISISERI*, y comensa la primera lacana del mont que hi ha un ollastre gran abaxiant aygua ves á una muridina, á lacana de Juan Sanna, y de allí á llensa tirada, á un suergiu arcat, abaxiant al ca-

mi que va a *BARICHA* (Barchia), y de allí á llensa tirada á lacana del salt de Don Matheo Carola á un crastu gran esperrat, tornant a la falda de *MONTIS-SERI*, y ab altres affrontassions si ditas terres tenen, segons son estades alacnades per los alacnadors de esta Illustre Ciutat, ab obligassió de pagar un estarell de forment tots los ayñs, que se sembrará en dit *SALTO MAGIOR*; y lo dit Pedru Farina acepta ditas terras de un giú, y promet, y se obliga pagar lo dit estarell de forment á esta Illustre Ciutat, y sempre, y quant dexias de pagar, que dits Nobles y Magnífics Señors de Consellers se pujan pendre aquellas, y darlas aqui aquells voldran, y per que en tots temps conste se li dona lo present fermat del Nottari infrascrit y sellat ab lo sell de esta dita Ciutat, die y ayñ ut supra, etc. Ita est, Michael Angelus Spano, Publicus Nottarius, Dr. Pera Scotto Secretarius. Es de veure en lo tom. 17, fol. 190...

26. Salt de Monserrat Güil, dit de Guardia Gran, en Muracasas

En lo tom. 10, fol. 118, se troba lo acte de vendissió que feren Mestre Juan Pere y Josepha Pinna coniuages, Francisco y Pere Carta giermans, al Capítol, de tot aquell salt dit de *LA GUARDIA GRAN*, qual per abans era de Montserrat Güil, y Raphael Soler, y se troba incorporat ab lo mateix salt del Capítol, lo qual tot afronta, de una costat ab *LA GUARDIOLA*, anant á la argiola del quondam Don Phelip Martino, de altre costat ab salt de Gavi Solinas Barbalá, de part de devant ab *MURACASAS*; y de espales, part ab *SALT DE ANTONI JUDAS*, y part ab salt dels hereus del Don Francisco Delarca. Consta del acte de la venta rebut per Antoni Salaris Nottari a 28 de agost de 1698...

*Altra porció de dit salt de *LA GUARDIA GRAN*.

En lo tom. 8, fol. 50. Se troba lo acte de vendissió feta al Capítol per lo Dr. Diego Bonfill, de tota aquella porció de salt posat en *SALTO MAGGIOR*, y vulgarment dit de *LA GUARDIA GRAN*, que era del quondam Raphael Soler, cuyas affrontassions son las matexias demunt expressadas. Consta de la venta en acte de Antoni Pintor, Nottari, dit tom. 8, fol. 50. y de la ratificassió de dita venta feta per Dr. Salvador Carola en poder de Antoni Salaris, Nottari. Tom. 12, fol. 17, en preo de 125 ll...

27. Salt de Peana en Muroni

Die 20 Augusti 1700. Algerii.

Los Nobles y Magnífics Don Joseph Martí, Antoni Ignas Murgia, Miquel Angel Espano, Esteva Gigantino y Francisco Faedda, lo present añ Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat de Alger, gratis et cum presentis, obtorgan y consentan a Juan Peana pagié de esta dita Ciutat, terres de un juu, posades en Salto Maggior, y en lo lloch dit Muroni, quales comensan las lacanas devallant camí, camí, que se vá a *SANTA IMBENIA* á lacana del salt de Tibao, y de allí gira serra serra al *MONT DE MURONI* abaxiant á la lacana del salt de Juan Nagues, y vui de sos fills, y de allá gira al dit salt de Tibao, que es á la primera lacana y ab altres affrontassions, si dites terres tenen, segons son estades ala-

canades per los alacanadors de esta dita Illustre Ciutat, ab obligassió, que lo dit Peana pagarà á esta Illustre Ciutat tots los años, que se sembrará en dit *SALTO MAGGIOR*, un estarell de forment, y essent present lo dit Peana, ascepta las ditas terras, ab dita obligassió de pagar dit estarell de forment, y sempre que dexiás de pagar aquell, que dits Nobles y Magnífichs Consellers sens intervensió de jugie se pujan pendre aquellas, e darlas á qui aquells voldran, y per que conste se li dona lo present fermat del Nottari infrascrit, nostre Conseller ters, y sellat a lo solit segiell. Dat en la Casa del Consell, die y añi sobredit, ita est, Miquel Angel Spano Nottarius, Dr. Petro Escoto Secretari...

28. Salt de Sedda en Matincardu, y Casasea

Lo capitol possehex un salt que era del canonge Antoni Sedda, en *SALTO MAGGIOR*, en lo lloch vulgarment dit de *MATAINCARDU*, per donassió feta al Capitol per lo dit canonge per a que del terragie, se ne li celebrassen tants aniversaris per sa anima, y dels sous. Consta de dita donassió en actes de Antoni Salaris Nottari, á 4 de juni 1702 en lo Protocol de dit añi á fol. 36, y de la ratificassió en son testament, en actes del mateix Salaris als 11 de gener 1703, y lo llegat en lo primer tom de testaments a fol. 196, y del magistral á fol. 87...

29. Salt de Sedda en Montefenosu, y Casasea

Lo Capitol posseheix lo salt que era del Canonge Antoni Sedda en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch vulgarment dit *MONTE FENOS*, y *CASASEA* per donassió feta al Capitol per dit canonge per a que del terragie se ne li celebrassen tants aniversaris per sa anima, y dels sous. Consta en dita donassió en actes de Antoni Salaris a 4 de juni 1702. En lo protocol del dit añi á fol. 36, y de la ratificassió en son testament en actes del mateix Salaris als 11 de gener 1703, y lo llegat en lo primer tom dels testament á fol. 196 y del Magistral a fol. 87.

30. Salt de Pala en Sant March

Die 8 Desembre 1705. Alguer.

Sia á tots notori, y manifest com los Nobles y Magnífichs Don Simó Oliveres, Antoni Ignas Murgia, Antoni Salaris, Juan Antoni Cano, y Antoni Quessa Faedda Consellers lo present ayn de esta Illustre y Magnífica Ciutat, concedian, otorgan, y concentan al Illustre Capitol de la present Ciutat, un salt de terras aratorias de dos juhús en lo lloch vulgarment dit *SALTO MAGGIOR*, qual salt era per avant de la Noble Dona Eulalia Pala Castelló, y comensa la primera lacana del dit salt, del Riu, que devalla á la *FUNTANA DE SANT MARCH* á lacana del salt de Antoni Otgiano, y de alli munta á llenxa tirada al salt que te Miquel Masia, lacana lacana dret al suergiu gran, y de alli á altre suer-

giu á lacana del salt que té Francesch Gierin, de Don Garau, y de alli á llensa tirada al mateix *RIU DE SANT MARCH*, venint Riu, Riu fins la *FUNTANA DE FRADES SOLINAS*, que es la primera lacana ab millors afrontassions, segons es estat alacanat per Antoni Sanna, y Leonart Masala, alacanaadors de la present Ciutat, hont tenen fet relassió esserse transferits en companyia del Magnífich Antoni Salaris Conseller terz, per lo sobre dit effecte, y se concedeix dit salt al dit Illustre Capítol, ab pacte, vincle, y condissió de pagar quiscun ayn, que *SALTO MAGGIOR* será vidassoni dos estarells de forment ara, y sembrián, ara no en dit salt, y cas de contravenció pujan los dits Nobles y Magnífichs Consellers, que vui son, y per havant seran. darlo á qui voldran *ad libitum* y llevarlo de dit Illustre Capítol, y per que constia se fá lo present establiment, fermat del infrascrit Secretari y sogiellat ab lo sogiell de les Armes de aquella. Dad en la Casa del Consell de la matexia Ciutat, die y ayn ut supra, ita est, Dr. Ignas Scotto Secretari. Es de veure en lo tom. 15, fol. 49...

31. Salt del Archipreste Sequi en *Casasea*

Lo Capítol posseheix en *SALTO MAGGIOR* lo salt que era del Archipreste Antoni Angel Sequi, situat en lo lloch vulgarment dit *CASASEA*, per llegat de dit Sequi al Capítol en son ultim testament, rebut per lo Canonge Matheu Querqui Nottari al 4 de octubre 1708.

Com consta en lo protocol de dit any, y en lo primer tom. dels testaments á fol. 163, y en lo Magistral á fol. 87, á tergo, porque se arrecorden pregar per sa anima sobre aquest salt, y té lo Capítol la propietat de 425 £. y lo demes llibre, com es de veure en lo dit Magistral, en dit fol. Ad aquest salt es unida la tanqueta del mateix Sequi, segons acte de acordi entre lo Capítol, y lo Illustre Francisco Fois, segons acte stipulat per Ambros Gerin Magiu Nottari á 6 de novembre 1709...

32. Salt de Satta, y Urgueri en la *Segada*

En lo tom. 17, fol. 148 se troba lo acte de venta del salt de Joanne Urgueri en *LA SEGADA* á favor de Ambros Satta, que de un costat afronta ab salt del Convent del Carmen, de altre costat ab salt de Antiogo Ferrichoni, de altre costat ab camí de carru, que vá á *LA GIAGA*. y de altre costat ab salt del quondam Joseph Meloni, consta de dita venta en dit tom, dit fol.: y las lacanas velas en dit tom. 17, fol. 170, las que son del tenor següent:

Als 25 de Octubre 1709. Alguerii.

Sia á tots notori, y manifest de com los Nobles y Magnífichs Dr. Joseph Bonfill, Dr. Ignas Scotto, Juan Antoni Cano, Antoni Quessa, y Gavi Sanna Consellers lo present any de esta present Illustre y Magnífica Ciutat, concedexan, otorgan y concentan a la persona de Juan Bauplista Fois, alias Pichancul, un salt de terras aratorias, posat en lo lloch vulgarment dit *SALTO MAGGIOR*, y segons relassió tenen dat á mi Secretari infrascrit lo Magnífich Antoni Quessa, Conseller quart, Antoni Sanna, y Juan Corbia alacanaadors lo present

añi, comensa la primera lacana de la punta del salt de Joseph Melone, diusse á una pisquineta anant á la lacana del dit Melone, tornant lacana lacana de Juan Masala dret al suergiu gros dret á llensa tirada á la mata de la quessa, y alidoni mesclada, que hi ha una pedra furadada dant volta de allá lacana lacana anant á la lacana de Salvador Siny ulls al cami de carru á la muriclina lacana lacana giampant cami de carru dret á un suergiu arcat dant volta á la lacana de Salvador Querqui, ab veriors afrontassions, qual terra es de un juhú, y se obliga lo dit Fois, alias Pichancul dar á esta Illustre Ciutat quiscun añi, que dit *SALTO MAGGIOR* sera vidasoni sembrantla, o no sembrantla, un estarell de forment, ab pacte. y condissió que no pagant lo puga dita Ciutat llevarlo de aquell, y darlo á qui voldrá, y perque conste se ne fá los presents stabliments, fermats del infrascrit secretari, y sogellats ab lo sogiell de las armes de dita Ciutat, die y ayñ, ut supra. etc., Dr. Ignas Scotto Secretari...

33. Salt de Pala del *Eligue en Montefenos, eo Casasea*

En lo tomo 1 dels testaments á fol. 130 se troba la donassió fetta al Capítol per Dona Eulalia Pala, y Tarragó, y per ella de son marmessor Fra Francisco Antoni Tarragó, de tot aquell salt posat en lo lloch dit *CASASEA*, y del *ELIGUE* en *SALTO MAGGIOR*, per a que dels terragies se ne fassan tres parts, una al convent de Sant Francesch, y las dos al Capítol, per celebrarne tantas missas rasades, ab la caritat de sinch sous la una, consta del llegat en dit primer tom dels testaments fol. 130, y en lo Magistral fol. 31 y en dit tom dels testaments fol. 145.

34. Los dos salts de Manconi en lo *Pradu en lo badu de Lunafras*

En lo dit tom. 15, fol. 56, se troba la concessió fetta de la Ciutat á Gavi Manconi de tots aquells salts situats en *LO PRADU*. Aquestos salts los posseheix lo Capítol com á hereu universal de dit Manconi, segons consta per son testament rebut per Simó Capurra Nottari á 29 de martz 1721, y en lo tom. dels testaments á fol. 177, y en lo Magistral á fol. 98...

35. Salt de Fenu en *Polliri*

Die vigesima octava Octobris anno á Nativitate Domini Millesimo Septigesimo Vigesimo Septimo. Algerii.

Sit omnibus notum de com atenet y considerant los Nobles y Magnífichs Agustí Massala Donzell, Don Ginet Arcayna, Francisco Langasco, Pere Pau Manunta, y Francisco Asquer, Consellers lo present añi de esta Illustre y Magnífica Ciutat, que se es malograt lo stabliment de les terres de un juú, que vui posseheix Antoni Deffenu, Apotecari domissiliat en esta Ciutat de Alguer, en *POLLIRI*, y en lo lloch dit *LAS PUNTAS RUYAS*, per ço, gratis, cum presentis etc., ara de present iterumque, et de novo, dits Nobles y Magnífichs Consellers ab la matexia anterioritat de temps, que dit Defenu está possehint dites

terres, se las concedexian, y otorgan, ab la obligassió de correspondre, los ayñs que se sembra en dit territori de *POLLIRI*. lo canon de un estarell de forment cada ayñ, y havent fer alacantar dites terres, per Joseph Piras, y Antoni Agustí Niolu Massayos y Alacantadors de cort per dits Señors de Consellers, lo present ayñ nomenats, consta en relassió vui dia dada en poder del Nottari y pro Secretari infrascrit, que comensan del crasto gran que es en la punta del mont á la lacana del salt de Joseph Cano, y de dit crasto á llensa tirada á un altre crasto gran ubert, que es demunt de una laviela gran, á lacana del salt de Matheo Solinas, y de dit crasto ubert á llensa tirada á *LA PUNTA RUYA*, anant aygua ves á lacana del salt del Noble Antoni Rodó, dret á la cuilacha del salt del Reverent quondam Canonge Juan Bautista Zemin, y de dita cuilacha dret al eligue del salt dels Reverents Pares de Sant Agustí, y de dit eligue torna á dit crasto gran de dit Cano, inluentse en dites terres la roconada de la terra, que dits alacantadors han trobat haverce usurpat en lo salt dit de Solinas, y ab altres, etc. y aceptant dit Defenu ditas terras ab la sitada obligassió de pagar lo estarell de forment los ayñs que se sembrará en los territoris de *POLLIRI*, sembrantse, o no sembrantse dites terres, dexantlo de pagar lo terme que lo dret dispon, se assumirá aquelles la Ciutat en observassió, y abono de lo qual se li fan los presents establiments, fermats de dits Nobles y Magnífichs Consellers, sellats ab lo Sell de las Armas de esta Illustre Ciutat, y referendats del Nottari y pro secretari infrascrit. Datum en la Casa del Consell, die et anno ut supra, Los Consellers de Alger, Agustín Massala, Don Ginét Arcayna, Francisco Langasco, Pere Pau Manunta, Francisco Asquer, Ita est, Nicholaus Spano Nottari pro Scotto Secret. Consta en lo tom. 18, fol. 61...

36. Salt de Esquinto en *Risola*, que era de Diego Corda

Dia 24 Desembre 1728. Algerii.

Relatan Salvador Espano, y Antonio Cadeddu, massaios, alacantadors de salts, esserse personalment transferits de orde dels Nobles y Magnífichs Consellers en la Conselleria del Noble Don Ignas Carola. á instancia de Salvador Esquinto, en tot aquell salt posat en *RISOLA*. territori de *SALTO MAGGIOR*, que era del quondam Diego Corda, y fi, y efecte de reveure la lacana, que afronta ab lo salt del Noble Don Joseph Carrion, essent present per part de dit Carrion Francisco Fois, han trobat, que segons los establiments, que dit Esquinto ha demostrat, y lligit, que dit salt comensa de un ollastre gran, que se diu lo *OLLASTRONI*, hont hi ha un muntiyu de massacá y de dit ollastre al *MONTIYU DEL IDDIARGIU*, que hi ha un lacu, y de allí á un montiyu de pedras blanques fent cara á *PORTICHOLU*, y de dita lacana a la tragonaya de *RISOLA*, y de dita tragonaya, al montiyu del crastu cavacat, y de dit crastu á llensa tirada á dos ollastres, que son en la terra fatia, y de dits ollastres á llensa tirada á la punta del biquili, que es en lo Vaquili del *NORACH DE RISOLA*, y restant tot lo vaquili per lo salt de dit Esquinto vá á llensa tirada á la primera lacana de dit *OLLASTRONI*. y ab altres, que es lo que relatan justa sas consiencias, per lo jurament que han prestat al introhit de llur offisis, y se ferman, sic

referentes, Salvador Espano Antonio Cadeddu, Nicolau Espano, Publicus Nottarius, Ithems concordat, in fidem, Nicolaus Espano Publicus Alguerii Nottarius...

37. Salt de Rodó en las Voltas

Die 27 Julii 1729. Alguerii.

Relatan en poder del Nottari infrascrit las personas de Antoni Augusti Niolu, y Salvador Espano, massayos alacanedors de cohort, y Antiogo Ferrichoni axibé massaio, y alacanedor eligit, esserse personalment transferits, de instancia del Noble Antoni Rodó, Beneficiat de esta Santa Iglésia Cathedral, ab consentiment, y voluntat del Mor Reverent Ardiaca Cosme Fadda, y dels Reverents Padres, y Flares del Convent de Sant Agustí extra muros de esta dita Ciutat, en tot aquell salt propi del dit Noble Rodó posat en territori de la present Ciutat, en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch dit *LAS VOLTAS* dins *LA SEGADA*, á fi, y efecte de regonexer, y novament alacanedor dit salt, que es terres de quatre juus, quals comensan, y tenen per primera lacana lo Noratolo dit de la *ILLA DE LA VUTTINA*, hont hi ha un ollastre muntant á llensa tirada á una lacana antigua, que hi há una muridina, á lacana del *SALT DE LA MULINA*, y de allí á llensa tirada al camí de carru dit de *BADI CALARESU*, que va á *LA GIAGA*, hont hi há unas pedras fabricadas á lacana del salt de dits Reverents Pares de Sant Agustí, que es lo mateix *SALT DE LA MULINA*, anant camí camí huïlls á *LA GIAGA* fins á la mata de quessa gran hon hi ha una ena, que fá lacana al salt de dit Reverent Ardiaca Fadda, que era del quondam Salvador Ayola, y de dita mata de quessa devalla ena ena á llensa tirada á un montiju de massacá, hont hi há una muridina, y de dita muridina va aigua ves á llensa tirada a *LA FUNTANA DE LAS CONCHAS*, y de dita fountana vá riu riu á la primera lacana de dit nuratolo, y ab altres, que es lo que relatan justa sas consiencies per lo jurament, que han prestat, y lo dit Espano lo ferma per saber escriure. Sic referens. De quibus, Salvador Espano, Nicolaus Spano Publicus Nottarius...

*Dit salt lo te venut Sebastiá Satta al Capítol en preu de 636 £. lo dia 23 de setembre 1744. Nottari Capurra dit tom y fol. 48.

38. Document afegit i sense títol n° 5

Als 23 de Marts 1730.

Per Salvador Spano y Antonio Agustí Niolu, estimadors, revisors y alacanedors dels salts lo present ayn per los Magnífichs Consellers. Se son alacanedas las terras del salt de Pala en *BENECUADA* que te lo Illustre Capítol y haventlo attentament vist y regonegut, dihuen que la primera lacana comença de la pisquina de Pala vulgo noratolo, y de allí á una matta de tinnia que hi a en la vora de la pisquina y de allí á un eligue gran, y de allí á llenca tirada á un abre de ollastre que hi a fora del vaquili á ma esquerra, y de allí á uns abres de ollastre a llenca tirada; y de allí á llensa tirada a *PISQUINA RUYA* que hi á un abre de pirasto tallat restant dins de dit salt lo vaquili, lo *NORACH* de *BENECUADA* y *LAS CUNGIADAS*.

39. Salt de Uras en Sant March (*eo Don Garau)

En lo tom: 14, fol. 151, se troba lo acte del concambi del salt de Uras posat en *SANT MARCH*, ab la casa que era de Catiñani en lo *CARRER DEL POU DE EMPERALTA*, fet entre lo Capítol de una part, y de altra ab Antoni Pons Querqui, y Petronilla, e Ignocencia Uras al 5 de setembre 1732, Nottari Simó Capurra.

Comensa la primera lacana de dit salt de Uras, del *RIU DE SANT MARCH* á lacana del Salt de Pala, lacana lacana segons lo margie antich á un nuú de crastus fiquits devant un Nuratolo desfet, que es dins lo salt de Gierin, y de allí á llensa tirada ab lo espuntoni de la pisquina de *PAULA CONGIADA*, que fá lacana al salt de Pala, y al salt del quondam Don Juan Matheo Marti de *MATAMIALI*, y de dita pisquina, rendint volta paret paret, á una pisquina, que hi há unas matas de tinnia, y de dita pisquina rendint volta á un Nuratolo, y de dit Nuratolo á llensa tirada á una pisquineta, y de dita pisquineta á una ena gran, tots dos pisquines, y nuratolo son lacana del *SALT DE PAULA TORTA* del Conte Picolomini, y de dita ena á llensa tirada rendint volta á un nuú de pedras vivas que hi ha un montiyu de alidoni, y de allí á llensa tirada á una pisquina que fá lacana al salt que te lo Canonge Pinna, y de allí á llensa tirada á un abre de suergiu gran, y de dit suergiu á llensa tirada á una trema, que es devant del Riu, y de allí rendint volta Riu Riu fins la primera lacana, y ab altres etc., segons es de veure en dit acte, y dit tom: 14, fol. 151 á tergo. Nottari dit Capurra...

40. Salt de Farina en Mataincardu

Alguer, y Juliol 28 de 1734.

Sia á tots notori de com los Nobles y Magnífichs Don Perico Angioy, Dr. Joseph Martillun, Joseph Zaccarias, Salvador Niolu, y Antoni Miquel Marras, Consellers lo present any de esta Illustre y Magnífica Ciutat, gratis et cum presentis, concedexan, y obtorgan á las personas de Antoni Ignas Sequi, Maria Anna, Maria Victoria, Joseph y Salvador Sequi giermans, y fills del quondam Peruchu Sequi, y Manca, tot aquell salt de terres aratorias posat en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch dit *MATAINCARDU*, de un jú, y comensa la primera lacana, de part de espales del salt de Grixoni y de allá á llensa tirada al salt de Sant Agustí, y de allí rendint volta, cami cami al *SALT DEL ELIGUE* dels Jesuitas, y de allí rendex volta lacana lacana, al salt del Illustre Capítol de *MATAINCARDO*, y de allí al norach, que es la primera lacana del Salt de Grixoni, que vui possehex Don Pere Frasso, ab variors affrontassions, segons es estat alcanat per los alacanedors del present any, que son Marti Cadeddu, y Joseph Sanna Carboni, de orde dels Nobles y Magnífichs Señors de Consellers referits, respecte de no trobarse los stabliments antichs, y de haver sempre pagat lo estarell los dits de Sequi, y son pare Peruchu Sequi, y Manca, segons es de veure en lo quaderno dels estarells, concedintlis dit salt de la matexia obligassió, de pagar quiscun any á la Illustre Ciutat un estarell de forment, quant será vidassoni, o lo sembrin o no lo sembrin, y per que en tot temps conste, se li

allargan los presents stabiliments, fermats dels dits Nobles y Magnífichs Consellers, y dels Secretari infrascrit; y sogellat ab lo sell de les armes de esta dita Illustre y Magnífica Ciutat. Die, y añi ut supra. Don Pedro Angioy, Dr. Joseph Martillun, Joseph Zacarias, Salvador Niolu y Antonio Miquel Marras. Ita est. Dr. Ignacio Escotto Secretario...

41. Salt de Cano en Polliri en lo Barranch

En nom de Deu sia. Amen. Sia a tots notori, y manifest com los Nobles y Magnífichs Don Perico Angioy, lo Dr. Joseph Martillun, Joseph Zacarias, Salvador Niolu, y Antoni Miquel Marras Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat, concedexian, otorgan, y concentan tot aquell salt de terras aratorias de un juú que possehia lo quondam Thomas Canu en territoris de *POLLIRI*, que se es dividit en los seus successors, á saber es entre Antoni Joseph Lodde, per rahó de sa moller y Sadurino Tola en la conformitat sigüent segons la relació dada per los alacnadors Salvador Espano, y Juan Bautista Ortega: a saber es la porció que toca á Sadurino Tola, comensa la primera lacana del *BARRANCH* lacana de la marina de *LA PUNTA DEL BARRANCH*, que hi há un fos de sivinas, y de allí á una punta que hi há unas pedras vermellas, y blancas esquena esquena, á llensa tirada fins al camí que vá á *LA ESPERANSA* á lacana del salt dels Jesuitas, que li diuen *LO CANAL DE PADRE BERNO*, anant camí camí á lacana del salt de Antoni Joseph Lodde canal canal fins á la marina, com corri aygua de *BOLENTINO* fins á la marina tornant á la primera lacana ab millors affrontassions. Lo salt empero per la part que es cabuda á Antoni Joseph Lodde, comensa la primera lacana de la marina, a lacana dels flares de Sant Agustí á lacana del salt del Capitol, que era de Luchato, y ab altra lacana del salt de Antoni Defenu, que li diuen dels *MACARRONS* fins al *CAMI DE LA ESPERANSA*, a un crastu gran que hi há una muridina dins de una mata anant camí *CAMI DE LA ESPERANSA* ulls á esta de Alguer fins al traino de *BOLENTINO* que va á la marina tornant á la primera lacana de la marina ab millors afrontassions. Lo qual salt se lis concedeix ab pacte, vincle, y condissió, y á emphiteosis de proseguir novament á pagar lo estarell á esta Illustre y Magnífica Ciutat, y per quant se son agiustats lo dit Lodde, ab lo dit Tola, y resta tot lo salt per enter tant de una, com de altra part, tot per lo dit Sadurino Tola, se obliga dit Tola sol, pagar lo dit estarell de forment posat fins en la Casa de la Ciutat á sos gastos, y espeses tots los ayñs que será vidassoni ara lo sembri, o no lo sembri, y per que consti, se fá lo present establiment fermat dels dits Nobles y Magnífichs Consellers, y del Secretari infrascrit, y sogiellat ab lo sell de la dita Ciutat, etc. Als 7 de marz de 1735. Salvador Niolu y Antoni Miquel Marras, Ita est, Dr. Ignacio Scotto Secretari...

42. Salt de Virdis, y Penduchu en Targara

Dia 27 Abril 1735. Alguerii.

En nom de Nostre Señor sia á tots notori, y manifest com los Nobles y

Magnífichs Don Perico Angioy, lo Don Joseph Martillun, Joseph Zacarias, Salvador Niolu, y Antoni Miguel Marras, Consellers lo present añi de esta Illustre y Magnífica Ciutat, atento se son perduts los establiments del salt de Juan Bautista y Salvador Virdis giermans, situat en *TARGARA* entre las terres de *SALTO MAGJOR* dividit entre los dos giermans sobredits, y atento ne ha cabut la mitat als fills, y hereus de Juan Bautista Virdis, nomenats hú Gavi Diego, y lo altre Juan Narcis, curador de aquells lo Noble Salvador Manca son giermá juntament, y de una chica nomenada Maria Angela, neboda dells sobredits pupillos, y solean correspondre per la part de Juan Bautista mig estarell de forment a esta Ciutat cada añi, que es vidassoni. se ha manat als alacanaadors de coort a Salvador Espano, y Juan Bautista Demontis, á alacanaarlis la dita mitat del salt posat en lo sobre dit lloch de *TARGARA*, y comensa la primera lacana del salt del quondam Juan Maria Are falda falda del *MONT de TARGARA* fins al salt del Señor Agustí Massala, y de alli al salt del Capítol, que era del quondam Salvador Virdis, tornant á la primera lacana, ab veriors y millors afrontassions. Qual mitat del salt otorgan de nou, y concedexian ab pacte, y condissió de pagar dits pupills, y per eills son curador mentre sian en pupillar edad, lo mig estarell de forment que han acostumat pagar tots los añis que será vidassoni, sembrantlo, ó dexantlo de sembrar. y per que conste se li expedexian los presents establiments fermats dels dits Nobles y Magnífichs Consellers, del infrascrit Secretari, y sagiellat ab lo sagiell de les armes de dita Illustre y Magnífica Ciutat de Alguer als 27 de abril de 1735, ut supra, Don Pedro Angioy, Don Joseph Martillun, Joseph Zacarias, Salvador Niolu, Antonio Miguel Marras. Ita est. Dr. Ignatius Scotto Secretarius...

43. Salt de Vaxellu, y Belomo

Die quarta Decembris 1735. Alguerii.

Sia á tots notori, y manifest com los Nobles y Magnífichs Don Angel Delitalla, lo Don Pere Fatachu, Marcos Antoni Cosseddu, Juan Esteva Langasco, y Antoni Joseph Lodde Consellers lo present añi de esta Illustre y Magnífica Ciutat.

Atenent á la instanssia de Domingo Belomo, que ha perdut los establiments de un salt posat en lo *PLA` DEL ESTANY* segons debaix se dirá , han manat fer de present las novas alacanassions, segons eran avant per lo qual effecte se son transferits allí Salvador Espano, y Antoni Murallas alacanaadors de Cohort acompañaats de Francisco Maureddu que sap las lacanas antiguas del salt del dit Belomo heradat de Antoni Solinas Vaxellu, y donan de relassió en poder meu Secretari infrascrit que comensa la primera lacana del dit Salt posat en lo *PLA` DEL ESTANY* de *SALTO MAJOR, DEL FORN DEL ALGA* á cap a munt á un canalet que hi há unas pedras ó murlons antiguament fabricats, muntant a llessa tirada cami cami de carru á *TARGARA*, á lacana del Salt del Capítol, que era del quondam Baquis Demontis, fins al salt del quondam Juan Maria Are rendint volta á llessa tirada fins á lacana de Marti Cadeddu, que hi ha una pisquina, que li diuan de *LA MURTA*, y de alli lacana lacana del dit Ca-

deddu á cap á abaix á lacana del salt de Antoni Tobias, á llensa tirada fins a la marina, a un canalet que li diuan *PORTU FRANCU*, á lacana del *SALT DEL MARQUES*. y marina marina torna á la primera lacana, qual salt es de un juu, y se obliga novament dit Belomo per ell, y per los seus, proseguir á correspondre un estarell de forment cada añi, que será vidassoni, ó lo sembri, ó no, en virtud del qual los dits Nobles y Magnífichs Consellers li concedexian, y confirman lo dit salt, ab pacte, y vincle damunt expressats, y que no lo puga vendre, ni alienar, ni permutar sens dit carrech, y perque á tots temps conste se li fan los presents establiments, fermats, y sellats. Dia, y añi, ut supra, Don Angel Delitala, Don Pere Fatachu, Marcos Antoni Cosseddu, Juan Esteva Langa-scu, Antoni Joseph Lodde. Ita est/ Dr. Ignassio Escoto Secretario...

44. Salt de Luchato en Polliri en lo Canal de Pinna

Die vigesima octava Decembris 1735. Alguerii.

Relatan en poder del Nottari infrascrit las personas de Salvador Espano, y Antoni Murallas Massayos, alacanadors de cort lo present ayñ nomenats per los Nobles y Magnífichs Consellers de esta Illustre y Magnifica Ciutat de com essentse personalment transferits á instancia dels Molt Reverents Canonges Gavi Pinna lo present ayñ Econom de aquest Illustre y Molt Reverent Capítol Alguerén, y lo Pare Fra Agustí Sanna Prior del Convent de Sant Agustí en los salts de dit Convent, y de dit Illustre Capítol, posats en *POLLIRI* territori de esta Ciutat, en lo lloch dit *CANAL DE PINNA*. á fi, y effécte de aclarar las lacanas del salt de dit Illustre Capítol, que es situat al mitg de los dos salts de dit convent en lo dit *CANAL DE PINNA*, las lacanas del qual diuen comensan de un vaquili, que hi há antich al cap de demunt de dit *CANAL DE PINNA*, y de allí devalla á llensa tirada esquena esquena, aygua ves á ma esquerra devallant toca al salt de dit convent de Sant Agustí, y aigua ves axibé devallant a ma dreta, toca al salt del dit Illustre Capítol restant tot lo dit *CANAL DE PINNA* incluit en dit salt del Illustre Capítol, devallant á llensa tirada á un muntiju de massacá, y de allí axibé á llensa tirada al peu del mont dit de *CARRADORE* á un crasto gran de pedra negra, y de dit crasto muntant á llensa tirada demunt de dit mont á un altro crasto gran negra hont se hi farà una Creu, ó un muruló, y de dita lacana vá á llensa tirada á la marina en hont terminan ditas lacanas lo salt de dits Flares de Sant Agustí dit de *LA TORRE DE POLLIRI*, que es al costat del referit salt del Illustre Capítol, te per lacanas comensant de *LA PEDRERA ANTIGUA*, anant marina marina fins á la boca de un paxali de vacas antich anant á una estrada de pedra negra, y de dita estrada á llensa tirada á una lacana antigua, y de dita lacana antigua vá á llensa tirada á una estrada de pedra vermella, que es devant del *MONTE dit DELS MACARRONS*, y de dita estrada de pedra vermella gira á un muntiju de crastos grans hont hi há un canalet á ma dreta devallant á la marina á la primera lacana de *LA PEDRERA ANTIGUA*, y ab altres millors, y veriors afrontassions, y lacanas si dits salts tenen que es quant relatan justa sas consciencias per lo jurament que han prestat al introit de llur offissi, y lo dit Espano lo ferma de sa má, per no saber escriu-

re dit Murallas no se ferma, sic refferens. De quibus etc., Salvador Espano, Nicolaus Spano Nottarius. Ithems concordat et in fidem Nicolaus Spano, Publicus Nottarius; es de veure en lo tom. 15, fol. 63. Y en lo tom. 8 dels actes á fol. 176, se troba lo acte de consigna de dit salt, feta per la viuda Francisca Luchato Pinna, á favor de aquest Illustre Capítol, per lo llegat del quondam Canonge Juan Baupartista Pinna...

45. Salt de Piricu en *Sant March*

En lo tom: 15, fol. 28 se troba lo acte de compra feta per lo Capítol dels Coniuges Mestre Salvador Alivesu y Juana Quessa de la mitat del salt situat en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch dit *SANT MARCH*. franch, y llibre de canon, que tenia en divisió ab la filla del quondam Antoni Quessa Faedda, rebut per Simó Capurra Nottari á 28 desembre 1733., Cuyas lacanas y establiments las té lliessensiat Pere Deyana Curador de dita filla, lo preo, en que lo Capítol ha comprat dit salt, es cent escuts...Proprietat o 250 lliures. Lo Capítol te comprat de Mestre Francisco Demontis, y Maria Francisca Deyana la altra mitat del salt en preo de 250 lliures. Consta en actes de Simó Capurra Nottari á 16 de marz 1742, y en lo tom: 16, á fol. 87, hont diu, que confina dita mitat del salt posat en *SANT MARCH*, dit de *PIRICU*, de part de devant ab la *TANCA DE SANT MARCH*, y ab salt del Reverent Canonge Gavi Pinna, y ab salt de Gierin, y de espales ab *MONTI PEDROS* de *GIRRA*, y ab altres etc. Y en dit tom: 16, fol. 83 se troba lo acte de divisió dels bens del quondam Juan Baupartista Quessa, feta entre sos fills, en la qual consta, que lo dit salt toca en porció á Juan, y Antoni Quessa, los quals hereus lo tenen venut al Capítol. Y en lo tom: 15, á fol. 30 se troba la apoca de 50 lliures lluidas per lo Capítol al Convent de Sant Agustí. Nottari Ambros Gerin. á 2 de gener 1736...

46. Salt de Frasso en *Nurague Coros*

Dia 13 de Gener 1736. Alguer.

Relatan en poder del Nottari infrascrit las personas de Salvador Espano, y Antoni Murallas Massayos alacanadors dels salts lo present ayñ nomenats per los Nobles y Magnífichs Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat en la Conselleria dels Nobles Don Angel Delitala, de com essentse personalment transferits á instancia del Molt Reverent Canonge Antoni Marras lo present ayñ Econom de aquest Illustre y Molt Reverent Capítol Alguerén, y de Noble Don Pere Frassu en tot aquell salt propi del dit Noble Frassu posat en lo lloch dit *NURAGUE COROS*, territori de esta Ciutat, a fi, y effecte de alacanarlo, lo qual aventlo atentament reconegut y ben mirat, cliunen te per lacanas y termes, comensant la primera lacana del espuntoni del trainu que devalla de *SORIGUELLO*, que fá lacana als salts de Antoni Defenu, del Noble Pere Deyana, y del Convent dels Reverents Pares y Flares carmelitas de esta dita Ciutat, y de dit espuntoni de trainu, devalla trainu trainu fins al *RIU GRAN DE SERRAS*, muntant cap a munt riu riu fins al Bado dit de *LA TOA*, y de dit Badu ve-

nint camí camí de carro, que va de la Vila de *ITTRI* fins al dit espuntoni del trainu de *SORIGUELLO*, que comensa la primera lacana, y ab altres millors, y veriors affrontassions, y lacanes si dit salt té, que es quant relatan justa sas consciencias per lo jurament que han prestat al introit de llur offissi, y dit Espano lo ferma de sa ma, per no saber escriure dit Murallas no se ferma, sic referens, etc. De quibus etc. Salvador Espano, Nicolaus Spano Publicus Nottarius. Itthem concordat etc. et in fidem etc. Nicolaus Spano Algerii Nottarius...

47. Salt de Frasso en Limbigabrinu

Die 13 de Gener 1736. Alguer.

Relatan en poder del Nottari infrascrit las personas de Salvador Espano, y Antoni Murallas Massayos Alacanadors de salts lo present ayñ nomenats per los Nobles y Magnífichs Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat en la Conselleria de Don Angel Delitala, de com essentse personalment transferits, á instancia del Molt Reverent Canonge Antoni Marras lo present ayñ Econom de aquest Illustre y Molt Reverent Capítol Alguerén, y del Noble Don Pere Frasso, en tot aquell saltet de *LIMBIGRABINU'* propri de dit Noble Frasso, posat en territori de *RUDAS* al costat del sobre dit salt gran già alacanat, cuyo salt diunen té per termes y lacanas, comensant la primera lacana del espuntoni del camí fent clar á *LA PISQUINA DE RUDAS*, que hi há un muruló antich desfet, devallant camí camí de carro que hi hix al *PONT DE SERRAS* á lacana del salt dels territoris de *LLUNAFRAS* dit de *LIMBIGRABINU'*, fins hont hi ha un principi de nuratolo, fet de crastos grans al mitg del mudeyu, y de dit Nuratolo rendint volta á llensa tirada á *LA PEDRA LLONGA* que fa la lacana del già dit salt gran, hixint al camí del carro, y anant camí camí ulls á la *IGLESIA DE SAN PERE* fins al espuntoni del camí fent clar á dita pisquina, hont es lo muruló desfet que comensa la primera lacana, y ab altres millors, y veriors confrontassions, y lacanes si dit salt té. Que es quant relatan giusta sas consciencias per lo jurament que han prestat al introhit de llur offissi, dit Espano lo ferma de sa má, per no saber escriure dit Murallas no lo ferma. Sic referens. De quibus. Salvador Espano. Idem Nicolaus Spano Publicus Nottarius. Itthem concordat, in fidem. Nicolaus Spano Publicus Algerii Nottarius. Consta en lo tom. 15, fol. 65, y lo acte de compra en dit tom. 15, fol. 40...

48. Salt de Frasso en Rudas, y Ollastre

Die 13 Gener 1736. Alguer.

Relatan axibé en poder del Nottari infrascrit las personas de Salvador Espano, y Antoni Murallas Massayos y Alacanadors de salts lo present ayñ nomenats per los Nobles y Magnífichs Concellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat en la Conselleria del Noble Don Angel Delitala, de com essentse transferits personalment á instancia del Reverent Canonge Antoni Marras lo present ayñ Econom de aquest Illustre y Molt Reverent Capítol Alguerén, y del Noble Don Pere Frasso, en tot aquell salt propri de dit Noble Frasso, posat en

lo lloch dit *RUDAS*, territori de esta Ciutat, á fi, y effecte de alacarlo, y diunen te per lacanas, y termes, comensant la primera lacana de un nú de crastos vermeills, que hi ha a la vora del riu dit de *LA TOA*, en hont hi faran una creu, y de dit nú de crastos á llensa tirada á un suergiu gran hont y deuran fer un muruló, y dits crastos, y suergiu, son per part de la lacana dels *SALT* dit *DEL LIDIARGIU*, y de dit suergiu, á llensa tirada á *LA PEDRA LLONGA* que fá lacana als salts de *LLUNAFRAS*, y de dita *PEDRA LLONGA*, vá al camí de carro, que vá á *RUDAS*, anant camí camí ulls a *LA IGLESIA DE SAN PERE* fins a furcadura de camí, y de dita furcadura de camí, rendint volta á llensa tirada al *NURACH GRAN DE RUDAS*, y de dit nurach a un nú de crastos que hi há fent clar al riu de *LA TANCA DE RUDAS*, y de dit nú de crastos á llensa tirada á la paret de dita *TANCA DE RUDAS*, y de dita paret devallant paret paret fins al Bado de *LA TOA* devallant riu riu á la primera lacana, y ab altres millors, y ve-riors confrontassions, y lacanas si dit salt té, lo qual diunen ser lo salt gran. Que es quant relatan justa sas consciencias, per lo jurament que han fet al introit de llur offissi, y dit Espano lo ferma de sa má per no saber escriure. Dit Murallas no se ferma sic referentes. De quibus, Salvador Espano, Nicolaus Spano Publicus Nottarius. Itthem. Concordat, et in fidem. Nicolaus Spano Publicus Nottarius. Consta en lo tom. 15, fol. 65 á tergo, y lo acte de compra en dit tom. 15, fol. 40...

49. Salt de Tobias en la Pedra Llonga

Dia 7 de Setembre 1739. Alguerii.

Fan relació en poder meu Secretari infrascrit. de esta Illustre y Magnifica Ciutat de Alguer, Salvador Espano, y Peruchu Quessa, alacadores lo present any dels salts nomenats per los Nobles y Magnífichs Consellers, Don Cosme Serra, Joseph Zacarias, Francisco Martillun, Diego Lantero y Carru y Salvador Loy, esserse transferits al salt de Antoni Tobias posat en territoris de *SALTO MAGGIOR* y en lo lloch dit *LA PEDRA LLONGA*, y per quant lo dit Tobias ha perdut los establiments antichs de dit salt y axi bé no se encontra lo original per ser molt antich pagant com paga tots los anys lo estarell, que se correspon á esta Illustre y Magnifica Ciutat, se fan los presents nous alacanaments, y en esta conformitat diuan dits alacadores, Salvador Espano, y Peruchu Quessa, que comensa la primera lacana del camí que va á *PORTU CONTE*, de un ollastre que hi há una muridina de crastus grans, y de allí á llensa tirada ha un abruchi de pirastu, y de allí á llensa tirada a un montiet de massacá, y de allí á llensa tirada á una pisquina, que hi há al peu del mont de Mestre Juan, restant la pisquina dins del salt de dit Tobias, rendint volta falda, falda, del mont fins á un arbinachiu blanch, y de allí, rendint volta ulls al camí hont hi ha un altro muntiju de massacá ixint al mateix camí, que va á *PORTU CONTE*, devallant camí camí antich del *PORTU CONTE*, ulls á Alguer á la primera lacana; qual salt es de un juu, y se obliga dit Tobias, y successors per ell, de pagar quescun any que será vidassoni, y lo sembri, o no, un estarell de forment, com es acostumat per ell, y per sa clarissia se li fa los presents establiments: Al-

guer, 7 setembre, ut supra. Joseph Zacarias. Francisco Martillun. Diego Lantero. Salvador Loy. Lloch del sell. Ita est. Don Ignassio Escoto Secretario...

50. Salts de Rugiu Gran, y petit en *Polliri*

Die sexta mensis Junii, anno á Nativitate Domini Millesimo Septingesimo quadragésimo quinto. Alguerii.

Ates, y conciderat per los Nobles y Magnífichs Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat, baix fermats, que entre altres salts de terras aratorias, que se daren, y concediren franchs de canon al Noble quondam Dr. Don Antoni Rugiu axí en los territoris de *SALTO MAJOR*, com y en los de *POLLIRI*, en remunerassió, y gratificassió de quant dit Noble Rugiu fiu, y treballá essent jutgie de la Real Audiencia de Caller á favor de esta Ciutat en la lite haguda ab los de Sasser per los territoris de *SALTO MAGIOR*, se li concediren en dits territoris de *POLLIRI* dos salts hú de tres giuus vii dia dit *LO SALT DE RUGIU*, y altre de un giú dit de *LA ESPERANSA*; y com sia que los dits salts sian estats constituïts en dot per lo Noble Rugiu á la Noble quondam Dona Violant Rugiu sa filla al temps contractá matrimoni ab lo quondam Dr. Juan Vidili de la Ciutat de Bosa de qui los há heretat la Noble Dona Isabel Maria Vidili, y Rugiu filla del dit quondam y neta de dit Noble Rugiu, se ha exposat, y suplicat a dits Nobles y Magnífichs Consellers, per dita Noble Dona Isabel Maria, que per esserselis malograts los establiments, que al dit Noble Rugiu son avi, se eran concedits per dits salts, se fes lo anacalament (alacanament) de aqueïlls per las personas peritas, y alacanadors, que la Illustre Ciutat sol nomenar, puix son clares, patentés las lacanas en que foren establits en la primitiva concessió feta al dit Noble Rugiu son avi, en vista de cuya representassió essent justa, se ha fet lo regonoximent, y alacanament de dits salts per Antoni Melis, y Juan Baupartista Demontis, Massayos, y alacanadors nomenats per dits Nobles y Magnífichs Consellers, los quals relatan, y diuenen, que lo dit salt gran de tres giús te per sos termes, y lacanas, comensant del *MONTIJU DELS COVANS* que divideix lacana ab lo salt de la heretat de Patria, y de dit montiju vá á llessa tirada á un Noratolu que divideix lacana ab lo salt de la heretat del quondam Antiogo Sanna, de dit noratolu va á llessa tirada al *RIU DE POLLIRI* fins á la sivina que se uneix ab lo traino de *LA ESCOMINIGADA* que divideix lacana ab lo salt de la Compañia de Jesus de esta Ciutat, de dita sivina vá traino de la *ESCOMINIGADA* fins lo *MONT* dit *DELS COVANS*, anant serra serra de dit mont, que divideix lacana ab los salts de la heretat del quondam Don Joseph Bertolotti, y los Reverents Pares Mercenaris de esta dita Ciutat, rendint volta al sobredit montiju dels *COVANS* de hont comensa la primera lacana.

Lo altre salt petit de un giú dit de *LA ESPERANSA*, diuenen dits alacanadors, que té per lacanas, comensant del *MONTIJU DEL ROMANI* que divideix lacana ab lo salt del quondam Juan Maria Alcïator anant cami cami, que vá á *LA IGLESIA DE LA ESPERANSA*, que divideix lacana ab los salts de Juan Esteva Langasco, y del quondam Canonge Juan Baupartista Zemin, anant fins lo traino mort, que divideix lacana ab lo salt dit de *GUTIERREZ*, y de dit traino

rendeix volta al dit *MONTIJU DEL ROMANI*, que comensa la primera lacana, en vista de tot lo qual dits Nobles y Magnífichs Consellers concedeixan los presents establiments a dits dos salts ab los matexios pactes, vincles, condicions, y franquesa que foren concedides al dit Noble quondam Rugiu fermats de llurs mans, sellats ab lo seill de esta Illustre y Magnífica Ciutat, y referendats del infrascrit Secretari. Datum en la Casa del Consell de esta Illustre y Magnífica Ciutat, die y ayñ ut supra. Los Consellers de Alguer, Don Pedro Frasso, Nicolas Espano, Francisco Martillun, Salvador Dessy, Gavino Quessa. Ita est. Juan Antonio Assedi Secretarius. Consta en lo tom. 17, fol. 81...

51. Salt de Mozzo al Norach de la Figa

En lo tom: 15, fol. 26, se troba lo acte de compra del salt, que era de Joseph Motzo, situat en *SALTO MAGGIOR*, y en lo lloch dit *LO NORACH DE LA FIGA*, rebut per Simó Capurra nottari, a 21 de novembre 1735. Aquest salt es de dos juus, y son canon á la Ciutat dos estarells, las lacanas son, la primera comensa de un suergiu señalat, y de alli á lacana de Petru Anguelu y de alli á llensa tirada á un suergiu gran, y de alli gira abaxant á un mulió de pedras abaxiant cap abaix á lacana de Antoni Sanna, y de alli á lacana de Antoni Simula, lacana lacana, y de alli gira al suergiu que es la primera lacana, com de ditas affrontassions consta en actes de Miquel Angel Spano pro secretari á la Ciutat, á 4 de gener 1700...

Die 18 Agost 1745. Alguer.

Relatan en poder de Nottari, y pro Secretari de esta Illustre y Magnífica Ciutat infrascrit las personas de Antoni Murallas, y Antoni Melis massayos, alacandadors de Cohort, lo present ayñ nomenats per los Nobles y Magnífichs Consellers, de com essentse personalment transferits, á instancia del Reverent Canonge Antoni Marras Econom de aquest Illustre y Molt Reverent Capítol Algueren, en compañía del Noble Salvador Antoni Dulcis benefissiat de dit Illustre Capítol per part de dit Reverent Econom, de Antoni Cadeddu, de Antoni Joseph Lodde per part de Mestre Antoni Teya, de Juan Maria Sanna, y de Antoni Ogana, per part del quondam Joseph Manca, tots interessats en lo alacanamament, y regonoximent de lacanas del salt de dit Illustre Capítol posat en lo lloch dit *LO NORACH DE LA FIGA*, territori de *SALTO MAGGIOR*, que era del quondam Joseph Mochia (Spano Nottari), cuyo salt haventlo atentament regonegut y comprobat ab lo apuntament del establiment que ha llegit, y demostrat lo dit Noble Dulcis, y ab los establiments, que axibé han llegit, y demostrat los dits Cadeddu, Sanna, y Lodde, per part de dit Teya, diunen, y relatan, que comensa la primera lacana de un noratolu que divideix lacana ab los salts de dit quondam Manca, y de dit Juan Maria Sanna, y de dit noratolo á llensa tirada pugiant lacana fins á un muntiyu de pedra de massacá, que hi há una muridina hont termina lo salt de dit quondam Manca, y de dit montiyu de massacá, á llensa tirada á altro montiyu de massacá, que hi ha altra muridina, que divideix lacana ab lo salt de dit Teya, anant á llensa tirada á una llosa de pedra columbrina, que hi há altra muridina, y de dita llosa á llensa tirada hont hi há otras sis muridinas fins devant del Norach, y rendeix volta anant á pun-

ta demunt á lacana de dit Cadeddu, fins á un muntiyu, que hi ha una abre de pirasto, tocant aigua ves á orient al salt de Joseph Carboni, y aigua ves á occident toca al salt de dit Illustre Capítol, y de dit montiyu vá á llensa tirada lacana lacana del salt del quondam Antoni Simula fins á un abre de suergio, que hi ha una creu, que fá lacana ab altre salt de dit Illustre Capítol dit *MATAMIALI*, y dit suergio rendeix volta lacana lacana del salt de dit Juan Maria Sanna tornant al Noratolo de hont comensa la primera lacana. Que es quant relatan justa sas consciencias per lo jurament, que han prestat al infrascrit de llur officí, y per no saber escriure, no lo ferman. Sic referens. De quibus. Nicolaus Spano Publicus Nottarius...

52. Salt de Candedda en *Reigatili*

Die undecima May 1747. Alguerii

Relatan en poder del Nottari infrascrit, las personas de Antoni Murallas, Antoni Melis y Antoni Cadeddu, tots tres massayos de esta Ciutat de Alguer, coneguts, de com essentse personalment transferits lo die 13 de maig del passat añi 1746 en compañía del Molt Reverent Canonge Francisco Spanedda, com Econom de aquest Illustre Capítol Alguerén, y lo Noble Salvador Urgias com á procurador del Monastir de las Reverentas Mongias de esta Ciutat en los dos salts contiguo hu, al altre, propis de dit Capítol, y Monastir, posats, y situats en los llochs dits *MONTISISERI*. y *REIGATILI*, territori de *SALTO MAGGIOR*. de esta dita Ciutat, a fi, y efecte de verificar la lacana, que dividex dits salts, per lo qual se ha suscitad controversia entre dit Illustre Capítol, y lo referit Monastir, essent los dits Murallas y Melis anats com alacandors de cohort, que en dit temps eran, y lo dit Cadeddu com alacandor eligit de consentiment de las parts, despres de haverse llegit los estabiliments de cada hù de dits salts, presents dits Reverent Econom, Noble Procurador del Monastir, y lo Reverent Canonge Antoni Marras, tenen establít y assentat per verdadera lacana, y terme que dividex los referits salts en la forma sigüent, comensant del camí de carro, hont hi há una muridina, anant á llensa tirada hont hi há altra muridina, anant axibé á llensa tirada, á altra muridina y de aquesta tercera muridina á llensa tirada, á una roca de pedra columbrina, en hont hi há una creu feta á posta, y de dita roca á llensa tirada á un muntiju de massacá, en hont hi há dos habres de ollastre, y una muridina, y de dit montiju á llensa tirada á una altra muridina anant á llensa tirada fins una pisquina, que hi há un abre de suergiu á la vora de *RAIGATILI*. y trainu de Chunquellu, en hont termina dita lacana, restant lo salt de dit Monestir a la part de Orient, y lo del dit Illustre Capítol per la part de Occident. Que es quant relatan, y poden dir, justa sas consciencias, per haverlo axi verificat, y establít, y alacanat per lo jurament que han prestat en mans del infrascrit Secretari, lo dit Cadeddu lo ferma de sa má, per no saber escriure, dits Murallas, y Melis no se ferman. De quibus, Antoni Cadeddu, Nicolaus Spano Publicus Nottarius. Consta en lo tom 17, a fol. 212 y las lacanas vellas en lo tom. 15, á fol. 71; y de acte de la accesió y relasió fecta al Capítol per la honesta viuda Maria Victoria Candedda rebut per

Simó Capurra Nottarius á 3 de gener 1732 dit tom. 13, fol. 45; per la propietat de sinquanta escuts, que se troba carregada sobre dit salt com consta en actes de Miquel Angel Spano Nottarius a 14 de setembre 1716...

53. Salt de Urgias Ladu en *Matiattu*

Die trenta de Maig 1747. Alguer.

Essent comparegut en la casa de esta Illustre y Magnifica Ciutat devant los Nobles y Magnífichs Consellers baix firmats Antoni Urgias fill llegal, y natural del quondam Francisco Urgias, y Ladu Nottari era de esta Ciutat, te expost que de dit quondam son pare ha hereditat un salt de terras aratorias de un giu sito en lo lloch dit *MATEATU* territori de esta dita Ciutat, confinant ab les terres del *PRADO* devant devant *LA ESCALA DE SANT ELMO*, y com se li sia malograt lo acte de establiment, que se havia dat al dit quondam son pare, te suplicat, que mediant los alcanadors de Cort se regonegan las lacanas, y termes de dit salt, y se li fassa nou establiment, á cuya suplica dits Nobles y Magnífichs Consellers han ordenat á Antoni Cadeddu, y Salvador Sanna Masayos alcanadors de Cort de esta Ciutat regonexir, y establir novament dites laquenes, las quals haventlo axi executat, relataren, y digueren, que comensa la primera lacana del *MONTIYO DE ARBINATU* posat en lo camí que vá á la vila de *PUTIFIGARI*, que fá lacana al salt dels Reverents Pares y Flares Mercenaris, y de dit montiyo a llessa tirada á un trames de pedras ficadas naturalment, anant á llessa tirada á la falda de un montiyo pedrós, avansant axi bé á llessa tirada al primer montiyo de *MATEATU* devant *LA ESCALA DE SANT ELMO*, restant includit en dit salt lo vaquili de *MATEATU* y de dit montiyo va serra serra aigua ves fins lo dit *CAMI DE PUTIFIGARI*, que fá lacana al *SALT DEL CADAFA*, que posseheix lo Illustre Marques Don Joseph Carrion, rendint volta camí camí fins á la lacana de *MONTERRICHIO*, que possaheix dit Illustre Marques Carrion, tornant á llessa tirada al dit *MONTIYO DE ARBINATU*, que comensa la primera lacana. Y exia forma dits Nobles y Magnífichs Consellers concedexian, y donan al dit Antoni Urgias dit salt á ephiteosi, ab la obligassió de pagar un estarell de forment cada hú dels ayns, que se sembran les terres del *PRADO*, sembrant ó no sembrant dit salt, y ab los matexios pactes, y condicions de los demes salts dats á ephiteosi per esta Illustre y Magnifica Ciutat, en cuya fée, y veritat se li dona lo present establiment fernet de dits Nobles y Magnífichs Consellers, sellat ab lo seill de les Armes de esta Illustre y Magnifica Ciutat, y referendat del Nottari y prosecretari infrascrit. Datum en la Casa del Consell, die, y anyt ut supra. Los Consellers de Alguer, Antoni Agusti Urgias, Diego Lantero Carru, Nicolas Fatachui, Francisco Ignacio Gerin. Ita est. Nicolaus Spano Nottarius pro Secretarius. Consta en lo tom. 17, fol. 183...

54. Salt del Dr. Dias en *Santimbenia*

Certifique y done fée de veritat, yo baix fernet Nottari y pro Secretari de esta Illustre y Magnifica Ciutat, de com entre altres y molts alcanaments de

salts dats a emphiuteósi (emfiteusi), per los Nobles y Magnífichs Consellers de esta Illustre y Magnífica Ciutat, en lo territori de *SALTO MAGGIOR*, stabilit, y alacanats, per Juan Bautista Quessa, Joseph Detori, y Salvador Sanna, alacanadors de cohort, segons lo registre, que reposa en lo archiu de la Casa de esta dita Illustre y Magnífica Ciutat, se troba, que entre los salts alacanats, y concedits lo die 30 de agost del any 1695, se ha estabilit, y dat al quondam Juan Deiana, terra de un giú en lo lloch dit *SANTIMBENIA*, territori de *SALTO MAGGIOR*, cuyo acte de stabiliment, y concessió, se troba en dit registre continuat en la forma, y modo sigüent, Dicto die Alguerii, Los sobredits Quessa, Detori, y Sanna, en dits noms han alacanat terras de un giú en *SALTO MAGGIOR*, en lo lloch dit *SANTIMBENIA*, y comensa la primera lacana del salt de Mingu, á llensa tirada á lacana de *MEDINAS*, serra serra al montiju arenós, y de alli al montiju de la pedrera vella, que hi há un abre de eligue, á lacana del salt de Don Antoni Rugiu abaxiant á la primera lacana, que es la de Mingu, lo qual se es concedit á Juan Deyana, ab obligassió de pagar un estareill de forment tots los anys, que los naturals sembraran en *SALTO MAGGIOR*. Y essent present lo dit Deyana, lo té acceptat ab dita obligassió, de quibus. Ita est. Ignatius Corbia Publicus Nottarius, pro Escoto Secretario. De tot lo qual instat, y requirit del Don Agusti Dias, tret de dit quondam Deyana, qui presentement está possehint lo dit salt, done lo present en testimoni de veritat, sellada amb lo seill de las armas de esta Illustre Ciutat, y fermada de ma mia. En Alguer, y Marz als 11 de 1748, Ita est, Nicolaus Spano Nottarius, pro Scoto Secretario...

55. Salt de Corrias dit dello Pou de Trellas

En lo tom. 18, fol. 64 se troba lo acte de compra del salt de Corrias, vulgo dit del *POU DE TRELAS* ab totas sas inclusions, que lo Capítol ha fet de Don Giorgi Corrias Paliachu, en actes de Nottari Joseph Zaccarias, á 10 juliol 1749, en preo de 350 lliures.

Las lacanas de dit salt comensa la primera de un costat confina ab lo salt vulgo dit del *BIDDIARGIU* propri del Illustre Marques de Villarios, de altre costat ab salt vulgo dit de *LA TOA* cami anant a *RUDAS* fins lo lloch dit de *LA PEDRA LLONGA*, que era del quondam Don Pere Frasso, y vui del Illustre Capítol, y per part devant ab salt de dit Illustre Marques de Villarios, vulgo dit *NURAGIE COROS*, y ab altres; dit tom. 18, y fol. 64...

56. Salt del Marques en la Punta Negra, Pedra Llonga, y demes

Dia 29 Julii anno a Nativitate Domini Millesimo Septigesimo Quinquagesimo Secundo. Alguerii.

In Dei Nomine amen. Sea á todos notorio de como haviendosse el dia 22 de novembre del año cerca passado 1751 transferidos personalmente los Muy Reverendos, Dr. y Azerdian Juan Antonio Martillun, Dr. y Canonigo Don Salvador Pes Parruchu, y canonigo Jayme Bonfill, Economo y respective Archiveros de este Illustre Cabildo Algueren, en compañía de los Nobles Juan Salis

y Salvador Antonio Dulcis beneficiados de esta Santa Iglesia Cathedral y de las personas de Antonio Cadeddu, Bartolome Pintor, Peritos alacanaadores, y revisores de cohorte de los saltos aratorios de esta Ciudad, en todos aquellos saltos, y tierras aratorias propias de este Illustre Cabildo que antes eran del quondam Illustre Marques de Monteleon situados en *SALTO MAYOR*, y en los respective caminos de *LAZARETO*, *RUDEDU*, y *PUERTO CONDE*, á fin, y efecto de distinguir, separar, y especificar las lacanas, y terminos de cada uno de dichos saltos en particular, segun los nombres, que se hallan descriptos en la inclusion de dichos saltos, para curtar los muchos fraudes, que se siguen a dicho Illustre Cabildo, y las discordias, y dissensiones. que continuamente nacen entre los colonos, se leyeron por dichos Muy Reverendos archiveros los titulos, e inclusiones, que el Cabildo tiene en todos los referidos saltos *en lengua vulgar é ininteligible a los dichos peritos de Cadeddu, i Pintor*; los quales habiendo hoido y bien entendido el tenor de dichos titulos, é inclusiones pasaron al reconocimiento de las lacanas, y terminos de cada uno de dichos saltos, y habiendolos atentamente visto, y reconocido, disen, y refieren mediante juramiento, que han prestado en poder del Nottario infrascrito, tocada corporalmente con sus manos la cruz en la forma siguiente.

Primo, que el salto vulgo dicho de la *PUNTA NEGRA* empiessa del *HORNO DEL ALGA*, y del otro salto del mismo cabildo, vulgo dicho de Sedda, y Manunta eo Salvañolo en lo *PLA DEL ESTANI*, y de un lado alinda camino que va a Puerto Conde, mediante con otro salto del Cabildo, que era de Vaxellu parte, y parte con salto del mismo Cabildo dicho vulgarmente del *MARQUES*, camino que va al *LAZARETO*, mediante, de espaldas con otro salto del Cabildo vulgarmente dicho de *LAS BOMBARDAS*; y de otro lado con la marina, empassando del dicho *HORNO DEL ALGA*, que es la primera lacana, hasta la primera punta de dicho salto de *LAS BOMBARDAS*.

Itbens. Otro salto del Marques vulgarmente dicho de *LA PEDRA LLONGA*: cuya primera lacana empiessa de la punta del mismo salto, que divide los dos caminos de *PUERTO CONDE*, y del *LAZARETO*. y de un lado camino de Puerto Conde mediante, alinda con otro salto del Cabildo vulgarmente dicho de *LA PEDRA LLONGA*. que era del quondam Antoni Tobias; y de otro lado camino del *LAZARETO* mediante con el referido salto de la *PUNTA NEGRA*; y de espaldas con otro salto del Cabildo vulgarmente dicho de *PERE PONS*.=

Itbens . Otro salto del Marques vulgarmente dicho de *PERE PONS*, cuya primera lacana empiessa del precedente salto vulgarmente llamado del Marques, que hase como una esquina hechando agua hacia al *LAZARETO*, y al dicho salto del Marques, y confina de un lado, camino mediante que vá al *LAZARETO*, con otro salto del mismo Cabildo vulgarmente dicho de *LAS BOMBARDAS*, camino camino hasta el *HORNO DE LAS TEJAS*, que hase lacana al *SALTO DEL LAZARETO* proprio de Dona Maria Gracia Bertolotti, de espaldas empassando del dicho salto de Bertolotti, y *HORNO DE LAS TEJAS*, dando buelta hacia *PUERTO CONDE* á llensa tirada con el Salto de Dona Maria Anna Tola, que era de Querenti y Pellicer parte y parte con el salto del mismo Cabildo vulgarmnete dicho de *PATACONI*, y de otro lado *CAMINO DE PUERTO*

CONDE, mediante, con otro salto del mismo Cabildo vulgo dicho de la *PALMAVERA*.

Itbens. El otro salto del marques vulgarmente dicho de *LAS BOMBARDAS*, cuya primera lacana empiessa al fin del dicho salto de la *PUNTA NEGRA* correspondiendo á la dicha esquena del dicho salto de *PERE PONS*, hasta el dicho *HORNO DE LAS TEJAS*, primera lacana del dicho salto de Bertolotti, que de un lado dicho *CAMINO DEL LAZARETO* mediante, con el referido Salto de *PERE PONS*, y de otro lado, marina marina empessando de dicha primera lacana del salto de *PUNTA NEGRA*, hasta el dicho *HORNO DE LAS TEJAS*.

Itbens. Otro salto del marques vulgarmente dicho de la *PALMAVERA* comprehendidos los otros saltos propios del mismo Cabildo, llamados vulgarmente de Juan Bauptista Corvu de Quessa, y de la sierra de *PERE PONS*, cuya primera lacana empiessa del referido salto del camino que era de Tobias, y de un lado dicho camino de *PUERTO CONDE* mediante, confina con el referido *SALTO DE PERE PONS* parte, y parte con el referido *SALTO DE PATACONI*; y acaba camino camino que va á *SANTIMBENIA* con otro salto del mismo Cabildo que era de Peana, y de otro lado con el monte vulgarmente dicho de la *PALMAVERA*, y de *MUONI*, hechando augua hasia al referido camino de *PUERTO CONDE*.

Itbens. Finalmente el salto vulgo dicho de *PATACONI*, comprehendido el saltesito dentro de *RU'DEDU'* que cultivava el quondam Agustin Brundu, cuya primera lacana, empiessa del dicho camino de *PUERTO CONDE* cara á los dichos saltos de Palmavera y Corvu y de un lado confina con salto del Convento de San Francisco, que era de Tibao, de otro lado con el dicho salto de Dona Maria Anna Tola, que era de Querenti, y Pellicer, y va á acabar con la marina, inclusive con dicho saltesito de *RODEDU'*, que hasia, y cultivava el dicho quondam Brundu, y con otros etc. y para que en todo tiempo conste, se alarga el presente aucto, y relassion firmada de dichos Muy Reverendos economo y archiveros, de dichos Nobles beneficiados, y del dicho Antonio Cadeddu por saber escribir, y por el dicho Bartolome Pintor, que dise no saberlo, el infrascrito Nottario actum et supra etc. Dr. y Arzedian Juan Antonio Martillun economo, Dr. y Canonigo Don Salvador Pes Garruchu archivero, Canonigo Jayme Bonfill archivero, Salvador Antonio Dulcis, Juan Salis, Antonio Cadeddu. Las presentes nuevas lacanas constan en el tomo 18, fol. 142 y del aucto de cession y relaxa en el tom. 8, fol. 155 hasta fol. 159 á tergo estipulado por el nottario Antonio Salaris a 8 de 8bre 1708 dicho tom. 8, fol. 155 en precio de 2000 £.

57. Salt de Matheo Solinas Barbalá en Montidolla

Dia 2 de Agosto 1758. Alguer

Certifico, y doy fée yo infrascrito Secretario de esta Illustre y Magnifica Ciudad de como habiendo reconocido el libro original de los saltos emphiteuticos concedidos por los Consellers desde el año 1695, tengo extrahido del mismo, que reposa en los archivos de la Casa del Consejo, un capitulo que va

al dorso del fol. 17, y de la serie, y tenor siguiente:

Die 13 Novembris 1697. Alguerii.

Joseph Detori y Salvador Sanna, alacnadors, fan relassió, haver stabilit terras de un juú a Gavi Barbalá en *SALTO MAGGIOR*, posades en las faldas de *MONTIDOLLA*, quals comensan, la primera lacana, del terri arbinu vermell, cami cami á llensa tirada al *MONTIYU DE LA CASA*, y de allí á llensa tirada á un ollastre gran, que es al costat de *MONTIPEDROS*, y de allí muntant a lacana de Don Simó Olives, á la falda de *MONTIDOLLA*, falda falda aigua ves á llensa tirada á lacana del salt de Juan Brundu abaxiant á llensa tirada al arbino roig, que es á la primera lacana, y ab altres affrontassions y lacanas, si aquelles tenen, ab obligassió de pagar dit Barbalá un estarell de forment. Sic referens, Espano Nottario pro Scoto Secretarius. Ita est. Dr. Petrus Baradad Secretarius...

58. Document afegit i sense títol nº 6

Die 24 de Gianer 1798. Alguer.

Fas fee y testimoni de veritat donch yo nottari Infrascrit

com á instancia y requiriment del Molt Reverent Dr. y Canonge Joseph Luis Fresco, econom actual de aquest Illustre Capítol Alguer y del Dr. en Drets, y Medisina Thomas Baradad de esta Ciutat, me só personalment transferit en unió dels dits Molt Reverent Econom, y Dr. Baradad, en companyia dels masayos Antoni Sanna Dechena, y de Antoni Scarpitta peritos deputats per lo referit Baradad, de Antiogo Melis, y de Salvador Bardinu Gallu axi bé peritos nombrats per lo mencionat Molt Reverent Econom, en tot aquell salt de terras aratorias posat en aquestos territoris, y cami de la Esperança denominat *LAS PUNTAS RUYAS*, propi del referit Baradad, á fi y efecte de alacnar lo enarrat salt, y estant en dit salt, se es lligit als referits peritos, y esplicat en vulgar lo establiment del sobre dit salt, y daspres de haver dit, entes, y compres son contingut següents diun unanimes, y concordes, mediant jurament que tenen prestat en má y poder del sus dit Nottari relatan los referits peritos, que la primera lacana del mencionat salt de Baradad comensa de la baldissa de la viña de Esquintu, que al present possehex Lusori Tobias, cami, cami de *LA ESPERANÇA* á la baldisa de la viña de Mauris Tedde á una pedra gran masacanosa que han fet una creu gran, que mira en dretura de las *PUNTAS RUYAS*, y de dita pedra en hont és la creu posada en lo cami á llensa tirada á tres bancals de pedra vermella, que se farà altre creu, ó muruloni, y de dits bancals, á una planara de pedres vermellas aygua ves, en hont se farà altre moruloni, y de dit moruloni, á una planara gran, que mira á dos abres de suergiu aygua ves al *SALT DEL FILIGU*, que es del Capítol, y de la referida planara gran, aygua ves, á linea reta, ó sia á llensa tirada á la baldissa de la viña del quondam Domingo Nagues, tornant á la primera lacana de la baldissa de la viña de Esquintu, e aquest diun ser la veritat per la perissia que tenan, y compusio del lloch, y no lo ferman, per que diun no saber escriure, de lo que etc., fuit Antoni Caria Nottari...

59. Document afegit i sense títol n° 7

In seguito alla commissione appoggiata dall'infrascritto R[ea]le Mis[sag-gero] ed Architetto militare da questo Illustre e Reverendo Capitolo e dal Reverendo Priore di Sant Agostino che di comune consenso lo hanno elletto per suo Perito definitivo per la loro vertenza de limitrove divisioni, dette volgarmente lacane, dei rispettivi territori detti *salti* che possiedono dalla parte di *POLINA*, cioè tra il *CANALE* denominato *DELL'OMA MORT*, andando verso sirocco, e mezzogiorno, persono al sito denominato *LACCOGRAN*, ossia *de los bous dello becarjos*, avendo anche destinatole suddette due parti due procuratori e due uomini probi detti *Paromas*. Essendosi l'infrascritto recato coi medesimi sul luogo del luogo il giorno nove di questo mese, e dopo d'essersi fatti dimostrare i succitati confini e termini dei stabilimenti dei Reverendi Padri Agostiniani i quali chiaramente spiegano che il loro limitrofo dalla parte verso terra che dev'essere la parte spettante di terre del predetto Reverendo Capitolo e dal suddetto *LACCOGRAN*, a lienza tirada, ischiena ischiena, al principio del già detto *CANAL DELL'OMA MORT*, che significa in lingua italiana a linea retta la quale deve passare sopra la schiena che forma quel territorio. Siccome viene fiancheggiato da una ripa dalla parte di levante e da quella di ponente da una quasi insensibile ossia percetibile valle. Avendo in conseguenza l'infrascritto formato la linea dai suddetti due punti, come dimpretenibili cardini dei rispettivi confini e divisioni, furon tanti i schiamazzi, le voci e le proteste che obbligarono l'infrascritto di ricorrere per compiacenza ai stabilimenti del pred. o Illustre Capitolo nei quali ha osservato che il loro limitrofo, ossia lacana, non era dal principio del *CANAL DELL'OMA MORT*, ma bensì dalla *FONTANA* detta *DI NICOLETTA* sino al crasto, ossia rocche piane denominate come avanti *LACCO GRAN*. Onde per definire le vertenze suddette massime che l'infrascritto ebbe l'ordine d'ambe le parti di agiustare tutte le differenze; avendole data tutta l'autorità formò la seconda linea di divisione che risultò molto più vantaggiosa al Convento di Sant Agostino, come si potrà rilevare dalla seguente figura dimostrativa; in fatti è che terminata la med. nel tempo che tutti si siano messi a pranzo, dissero i deputati del Convento suddetto che non v'era né male né bene e che le parti poterono essere contente.

Crede l'infrascritto d'aver esattamente adempiuto la sua incombenza dichiarando come dichiara che la linea retta da lui fissata a termini degli stessi stabilimenti è la vera decisione d'ogni sorte di grane, pretesti e cattivissime interpretazioni che si possano fare, come da qualcheduno si pretende, che la schiena schiena debba intendersi una obliquità che il monte forma, essendo in caso di provarne al dopo il più esatto tipo in misura con tutte quante le irregolarità, macchie, pietre e altri che si trovano. Alghero 10 gennaio 1801.

60. Salt de Picciriddu en la Punta del Bisba en Salondra

Fonc feta la relassió de dit salt al Capítol del Ex fiscal de la Curia Culaias-tica Salvador Urgias per deuta de casa en lo 24 de maits del 1814 com es de veura en lo tom XXII, fol. 100, de acta Nottari Stanislaou Canu per deuta de £

139.6 quals lacanas primigian sota la *PUNTA DE PICCIRIDDU* al *ASCANU BLANC* dabaxiant trainu trainu en lo altro salt que posehia lo mercant Giaime Fresco fins a la *FONTANA DE LA CUDINA BLANCA*, y de alla serra serra donant volta al ascanu blanc de la *PUNTA DE LA FIGA* atas atas de la *PUNTA DEL BISBA* donant volta llesa dreta a la primera lacana de la *PUNTA DE PICCIRIDDU*..

Es territori de un giu y suggest al canon de dos mesuras de forment.

NOTES

* Prèviament, aprofito de l'avinentesa per rectificar un error aparegut a la primera part del meu article *L'alguerès des d'una perspectiva històrica*, dins la "Revista de l'Alguer", I (1990), p. 40), on, per un bescanvi de fitxes, he inclòs el pronom *dingi/dinguna* entre les modalitats típiques valencianes mentre que és comú a altres àrees catalano-parlants.

¹ Vegeu R. CARIA, *L'alguerès des d'una perspectiva històrica*, dins "Revista de l'Alguer", I (1990), pp. 33-53; II (1991), pp. 119-133.

² Vegeu R. CARIA, *Il mondo del Càlic. Studi di toponomastica e di lessicografia algherese. Pròleg* a cura d'Antoni Mª Badia i Margarit, Sassari 1990.

³ *Làcana* és una lliçó comuna al campidanès i logudorès amb el significat de "confí, límit, terme d'un territori" (M.L.WAGNER, *Dizionario Etimologico Sardo* [DES], 3 vols., Heidelberg 1962, II, p. 2: *lák(k)ama*. Una primera atestació és en el *Condaghe de San Nicola di Trullus* [CSNT], a cura de R. Carta Raspi, Cagliari 1937, I, pag. 58: "Et essit ince deretu sas *laccamas* usque assu termen"). El mot normatiu utilitzat a l'Alguer era *terme/térmens* al costat del qual es va imposar *làcana*, a partir del segle XVI (Un exemple és en el *Llibre de las lacanas*, doc. n° 1).

⁴ El castellà es va introduir oficialment i gradualment a l'Alguer, a partir del 1641 (Vegeu R. CARIA, *l'Alguer. llengua i societat*, Sàsser 1986, p. 21), mentre que l'italià va començar a ser obligatori en les escoles "inferiors" de Sardenya, amb l'edicta de Carles Fèlix de Savoia, el 24 de juny de 1823 (Cfr. F. LODDO CANEPA, *La Sardegna dal 1478 al 1793*, 2 vols., Sassari 1975, II, p. 169). Hom pot notar, en l'únic document en castellà, el n° 56 del 1752, que la sola llengua intel·ligible pels perits era el català ("se leyeron por dichos Muy Reverentes archiveros los titulos e inclusiones que el Cabildo tiene en todos los referidos saltos en lengua vulgar e intelegibile a los dichos peritos de *Cadeddu e Pintor*").

⁵ *Condaghe* és la lliçó moderna (REW 2180) del més antic *Condake*, o sigui "recull d'actes relatius a negocis jurídics, a decisions judicials, donacions, permutes,", etc., però també "actes de fundacions institucionals" (DES, I, 371: *kondake*; cfr. M. L. WAGNER, *La lingua sarda*, Bern 1951, p. 160). La veu és de procedència grega *kondake* < *kovtaxi* com altres mots presents en el vocabulari d'aquests documents.

⁶ Cfr. *Condaghe di San Pietro di Silki* - [CONSPS], a cura di G. Bonazzi, Sassari 1900, p. 60 i p. 98.

⁷ Cfr. R. CARIA, *L'alguerès*, cit., I, p. 41 i ss.; II, p. 119 i ss.

⁸ Un detall històric, no certament insignificant, és l'esment de l'*Església de Sant Pere* (doc. n.º 47 i 48), de la qual els *alacanaadors* Salvador Espano i Antoni Muralles en donen els indicis areals per a ser-ne localitzades les runes, possiblement visibles o conegudes llavors pels mateixos agrimensors. D'aquesta església en dona ja notícia Della Marmora (A. DELLA MARMORA, *Itinerario dell'isola di Sardegna*, Roma 1920, II, p. 41: "Nella storia sarda moderna, si ricorda un Costantino di Carvia che fece donazione della Chiesa di San Pietro in Simbrano, verso il 1223; il che fa supporre che la regione non fosse ancora disabitata; vi si vedono tre grotte sepolcrali, dette di San Pietro, dalla chiesa su citata, di cui però non resta più traccia"). Angius, un segle abans de Della Marmora, refereix l'existència, a les vores del mateix indret, d'una cova sepulcral composta per tres habitacions (V. ANGIUS, dins G. CASALIS, *Dizionario Geografico, Storico, Statistico, Commerciale degli stati di S. M. il Re di Sardegna*, Torino 1833, I, p. 223: "La caverna però sepolcrale di tre camere successive che vi si ritrova, e che denominasi da S. Pietro"). Finalment també Peretti, confirmant les dades de Della Marmora, afegeix que d'aquesta església no en va trobar rastres (Cfr. G. PERETTI, *Porto Ninfeo in Sardegna*, Roma 1923, p. 19).

⁹ *Salt Major* i el *Prado* representen les dues grans àrees del territori alguerès destinades a l'ús enfiteutic. *Salt(o) Major* al qual hom hi va afegir per possible hiper-correcció a partir de la fi del s. XVI una /o/ de suport (Vegeu R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 17), respon a l'extensió més ampla del territori municipal, mentre el *Prado* a la menor. Un document de l'Arxiu Històric de l'Alguer (ASCAL), dona una perfecta descripció dels sels seus termes: "Comensa lo Prado de la present Ciutat de Alguer, de Llumafras, riu riu fins a Serras, y de Serras, al Nurach de Coros, dret al trayno de Surriguello, y de dit trayno a la argiola de la Cudina, y de dita argiola a la Mata de Jana de Altu, y de alli dret a la fontaneta de Montirijo, y de la dita fontana a la Vall de Enfagias, y de alli a la creu nova eo Piló de Vallverd, y de dit piló a la boca de la Vall de l'Infern, y de alli estrada estrada fins als blanquers y de alli venint dret fins afrontar ab la Fontana de Salondra, restant aquella al Prado, y de dita fontana dret fins afrontar la figuera de Nòstra Señora de Polliri, y de alli trayno trayno fins a la marina..." (ASCAL, b. 829, c. 9-10, *Lettera dei consiglieri di Alghero a S.E. perché prenda provvedimenti affinché il bestiame del Collegio della Compagnia di Gesù non pascoli più nel Prado della città*, 16 marzo 1742).

¹⁰ La lliçó, en la seva pronúncia, coincideix amb el rossellonès (J. COROMINES, *Diccionari Etimològic Complementari de la Llengua Catalana* [DECLC], vol. IV, *Jou*, 908-44: "El žü de bèsties"). Tanmateix és també igual al logudorès žü (DES, I, 711: *yügu*: "coppia di buoi": W. MAYER-LIßKE, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* [REW], Heidelberg 1972, 4610: *IUGUM*) d'on suposem hagi entrat en l'alguerès amb el mateix significat i amb l'extensió semàntica de "part d'un terreny llaurat en un dia per una parella de bous".

¹¹ L'ètim prové del llatí *HABITATIÖNE* (REW 3963) amb el sentit de "casa i terres contigües (tancades o obertes) comprenent les destinades a conreu de cereals, a vinya o a pastura" segons l'autoritzada interpretació que Besta fa de la lliçó *s'aydacioni* (E. Besta, P. E. GUARNERIO, *Carta de logu de Arborea*, Sassari 1905, p. 26), de la qual lliçó es troba rastre en la *Carta de Logu* al cap. XIX: "pro sas furas, e pro sas largas, chi s'hant a fagher in sa villa, o in s'aydacioni de sa villa" (*Carta de Logu*, a cura de G. M. Mameli, ed. an., 1805; G. SPANO, *Vocabolario Sardu-Italiano*, Cagliari 1851, p. 35: *ay-datöne*). Amb el temps, l'accepció va reduir-se tot indicant "les terres obertes destinades al conreu, segons les normes de la rotació" (DES, I, 203: *Bidatöne*, Vegeu A.

SOLMI, *Ademprivia. Studi sulla proprietà fondiaria in Sardegna*, dins A. BOSCOLO, *Il feudalesimo in Sardegna*, Cagliari 1967, 129 i ss).

¹² ASCAL, Codi B, carta XXIX, *Delimitazione ed assegnazione delle terre di uso comune "Herbagio" della città di Alghero*, 8 dic. 1361: "NOS Petrus Dei gratia Rex Aragonum, Valenciae, Maioricarum, Sardiniae, et Corsicae, Comesq. Barchinonae, Rossilonis et Ceritaniae [...] tenore praesentis, per nos et successores nostros, concedimus vobis dictis consiliariis, et universitati dictae villae, *herbagi termini* villae ipsius, videlicet a villa ipsa, usque ad rivum de Lunafres, qui per tria millaria vel circa, distat ab ipsa villa nec non usque ad similem a dicta villam distantiam circumquaque, ita quod vos et successores vestri habitatores dictae villae, habeatis, et teneatis dictum *herbagium* ad opus, et ademprivium habitatorum villae ipsius. Statuentes, et ordinantes, quod infra terminum ipsum, videlicet a villa ipsa, usque ad Rium de Lunafres, vel etiam ad similem a dicta villa distantiam circumquaque, nullus extraneus ondeat immittere vel depascere bestiare grassum vel minutum, nisi solum habitatorum dictae villae" etc.

¹³ Per una primera aproximació a l'estudi del topònim *Lunafres*, vegeu: R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit.; p. 30 i notes 71 i 72.

¹⁴ L'únic rastre d'aquesta lliçó que significa "casa de camp i de conreu" (DECLC, VII, *Romandre*, 416-29) és el possible rastre de quan probablement a la part Sud de l'Alguer no havia estat encara edificat el *Burg de Vila Nova*. De fet en un document de l'Arxiu municipal trobo fixtat el "*Carrer del Hort del Mas* (ASCAL, b. 855, f.s., *Donativo reale relativo alle proprietà immobili di algheresi poste nella indicata toponomastica viaria*, 29 nov. 1669), avui pretèrit, situat, segons la cartografia i les indicacions de l'antic cadastre municipal (1827), al lloc de l'actual *Carrer de Menorca*, o sigui dins l'àrea de l'esmentat burg. El *mas* [del b. ll. *MA(N)SUM - REW 5322], comú també a l'italià *Maso* (DEI, III, 2393: *Maso*) era evidentment la casa pairal de l'únic hort interior a la ciutat, a la proximitat del qual hi eren les abundoses aigües del *Pou de Sant Miquel*.

¹⁵ Vegeu E. COSERIU, *Gramática, Semántica, Universales. Estudios de lingüística funcional*, Madrid 1987, p. 150 i ss.; J. H. GREENBERG, *Research on language universals*, dins *Annual Review of Anthropology*, IV, 1970, pp. 75-94.

¹⁶ Vegeu C. H. BROWN, *A teory of lexical universals: color categories and folk botanic taxa*, dins *Twenty-Eighth Annual Round Table on Languages and Linguistics* (Gurt 1977), Washington 1977; C. DUARTE, *Els universals en toponomàstica*, dins "Butlletí de la Societat d'Onomàstica", XII (1983), pp. 40-43.

¹⁷ Dels treballs sobre toponímia, de caire metodològic i sistemàtic, d'aquest eminent lingüista, ara reunits en publicacions, ara publicats en revistes, vull citar els títols més significatius consultats per qui escriu: J. COROMINES, *Estudis de toponímia catalana*, 2 vols., Barcelona 1965; ID., *Tòpica Hespèrica*, 2 vols., Madrid 1971; ID., *Entre dos llenguatges*, 3 vols., Barcelona 1976-77; ID., *Du nuteau sur la toponymie occitane*, dins "Beiträge zur Namenforschung", Neue Folge, Heidelberg 1973, VIII, pp. 193-308; ID., *Elementos prelatinos en las lenguas romances hispánicas*, separata de "Actas del I Coloquio sobre Lenguas y Culturas Prerromanas de la Península Ibérica" (Salamanca, 27-31 mayo 1974), Salamanca 1976, pp. 88-164; ID., *Acerca de algunas inscripciones del Noroeste*, separata de "Actas del I Coloquio sobre Lenguas y Culturas Prerromanas de la Península Ibérica" (Salamanca, 27-31 mayo 1974), Salamanca 1976, pp. 363-385; ID., *Onomasticon Cataloniae*, I, Barcelona 1989.

¹⁸ Vegeu E. MOREU-REY, *Toponímia urbana i onomàstica viària*, Palma de Mallorca 1974; ID., *Els nostres noms de lloc*, Palma de Mallorca 1982. A aquest eminent ca-

tedràtic i lingüista es deu la creació d'una innovadora escola d'estudis onomàstics; fou fundador de la *Societat d'Onomàstica (SocOn)* i punt de referència indefugible per a tots els toponimistes catalans contemporanis.

¹⁹ A partir del XVI, s'assenyala una progressiva distribució de les terres d'ús comú "per augmentar lo art de la agricultura" (doc. n° 1), però sobretot s'assisteix, entre el Sis-cents i el Set-cents, a la creació d'una petita i mitjana propietat majorment concentrada en les terres del *Prado*, més properes a la Ciutat. Eren terres d'antuvi destinades a vinyes i després al conreu de l'olivera. Hom nota que tots els documents enregistrats en el *Llibre de las lacanas* duen un títol de caire antropònimic, però no tots els noms o cognoms, o bé renoms, esmentats faran part de la història d'aquella finca o propietat. Això dependrà de molts factors: el càrrec públic, la professió laboral, la mateixa personalitat popular de l'amo, etc. Rarament l'antropònim duu només el nom de bateig de l'amo, normalment es troba el cognom i, tal vegada, el malnom format pel nom i pel renom en funció del cognom.

²⁰ El doc. n° 3 del 1608, duu com a títol el següent: "Salt de Antoni Judas en Oruni". Es pot veure que l'antropònim està movent els primers passos. El titular del salt era de fet "Antoni de Serra, àlias Judas" renom bíblic donat possiblement per l'expressió inquietant de la seva cara o dels seus ulls per tal d'evocar-ne l'antiga significació de "judes, traïdor" (DCVB, VI, 785: *Judes*). El malnom al doc. n° 26 del 1698 era ja consolidat i com a tal ha arribat als nostres dies.

²¹ L'antropònim en qüestió fa referència al nom d'un sant *Ponç*, del ll. *PŎNTIUS* és cognom freqüent en tot el domini lingüístic (DCVB, VIII, 735: *Ponç*; F. DE B. MOLL, *Els llinatges catalans*, Palma de Mallorca 1987, p. 86). El futur antropònim ve citat per primera volta al doc. n° 10 essent viu l'amo del salt mateix; en el doc. n° 56 l'antropònim és consolidat: "...confina con el referido salto de *Pere Pons*". Aquest personatge al 1588 resulta tinent d'un cos de vigilància (*Barrancbells*) del territori (E. TODA, *L'Alguer: un popolo*, cit., p. 298: "Aquesta companyia fou reformada l'1 de novembre de 1589, y per sa llista sabém que tenia per capità à Don Francisco Delitala, per tinent a mossen *Pere Pons*").

²² *Bonfill* del llatí *bonus filius* apareix usat a Catalunya en el segle X com a nom personal *Bonofilio* (Cfr. F. DE B. MOLL, *Els llinatges catalans*, cit., p. 280). El llinatge és de rel jueva (s. XVI) i fou present a Càller i a l'Alguer. A l'Alguer els *Bonfill* feren part de l'Estament militar i ocuparen càrrecs municipals (Cfr. F. FLORIS, S. SERRA, *Storia della nobiltà in Sardegna*, Cagliari 1986, p. 196). El salt en qüestió pertanyia al Dr. Diego Bonfill, Secretari municipal el 1681 (doc. n° 11); al 1748, segons la glossa en italià que es troba a la fi del document n° 54 ("...che fa lacana col salt detto presentemente *Bonfill*") és antropònim consolidat.

²³ L'acte n° 1 ens diu que Miquel *Padrissa* el 1597 era Conseller del Municipi alguerès; en el document n° 8 del 1664 l'antropònim és consolidat en el mateix títol: "Salt de *Padrissa* en lo Pradu". El cognom català pertany als accidents orogràfics i és un derivat de pedra amb el sentit de "lloc pedregós", "lloc d'on extreuen pedres" per això és freqüent també com a nom de lloc (Cfr. F. DE B. MOLL, *Els llinatges catalans*, cit., p. 194; DCVB, VIII, 372: *Padrissa*).

²⁴ El 1727 l'antropònim es troba ja consolidat en el títol del mateix document n° 37: "Salt de *Antoni Rodó*". *Antoni Rodó* era un Beneficiat de la Cathedral algueresa que havia rebut la finca com a dot sacerdotal. El cognom *Rodó* del llatí *RŎTUNDUS* (REW 7400) pertany a l'esfera dels sobrenoms o malnoms (Cfr. F. DE B. MOLL, *Els llinatges catalans*, cit., 277) i és un cognom difós en tot el domini. A l'Alguer ha desaparegut,

però ha quedat el renom (Cfr. C. FADDA, *Xistos algueresos*, l'Alguer 1989, p. 48).

²⁵ La primera atestació documental de l'antropònim es troba en el mateix document n° 17: "...y te per lacanas dende lo salt de Don Ignas *Gutierrez*"; al 1758 el nom de lloc era consolidat (ASCAL, b. 849, c. 22: "*Descrizione dei confini del Salt de la Giaga lasciato da Giovanni Deledda alla Chiesa della Misericordia*", 13 aprile 1758: "...davallant bardissa bardissa al *Salt de Gutierrez*"). Es tracta d'un antic llinatge d'origen castellà present a Sardenya a partir del segle XVII. Fou expressió d'una noblesa local, probablement d'extracció militar algueresa, de la qual es troben ramificacions també a Sàsser i Logudor (Cfr. F. FLORIS, S. SERRA, *Storia della nobiltà*, cit., p. 251).

²⁶ Aquest és, per exemple, el cas d'un olivar que confina amb el *Camí de Vessos* que duu a l'ermita de Vallverd. Actualment la propietat és coneguda com l'*Olivar de Langasco*, cognom que trobem esmentat en el doc. n° 35 del 1727, on resulta un Magnífic Francisco *Langasco* entre els cinc Consellers municipals de l'Alguer. Tanmateix del llinatge, de possible procedència genovesa, se'n troba rastre abans amb un il·lustre jesuïta, predicador i teòleg, Tomàs *Langasco*, nat a l'Alguer el 1677 i mort a Càller el 1736 (Vegeu P. TOLA, *Dizionario biografico degli uomini illustri di Sardegna*, 3 vols, Torino 1837, II, p. 180).

²⁷ És el cas del "Canal de Padre *Berno*", topònim esmentat en el doc. n° 41 del 1735. De fet, com per altres casos semblants (Cfr. R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 85), hi ha intervingut un evident cas de dissimilació de la /n/ que ha passat a /ll/ amb afebliment de la /n/ fins a desaparèixer. La /o/ àtona final passant a /u/ (Cfr. R. CARIA, *L'alguerès*, cit., I, p. 39) va donar l'èxit final de *Bellu*. L'antropònim és esmentat en totes les cartes de l'*Istituto Geografico Militare* només com a "Punta de Padre *Bellu*" i fa evidentment referència a un sacerdot que arribat a l'Alguer amb llinatge italià, esdevingué sard per vulgarització popular.

²⁸ El *Riu dels Tramariots* (Riu dels Tamerius) citat en el doc. n° 13, és un d'aquests casos; de fet el nom no va ser mai recullit per la memòria dels pagesos. Al contrari, va pervenir fins als nostres dies *Badu Calaresu* que és el gual d'aquell esmentat riu on abunda l'esmentada espècie botànica.

²⁹ Vegeu el doc. n° 11 (Salts en Polliri, *Prado*, y Rudas). Sobre les seves rels lingüístiques vegeu: R. CARIA, *L'alguerès*, cit., I, p. 44, nota 78, i, dins aquest article, la nota 9.

³⁰ Vegeu el doc. n° 1 i la mateixa intestació del *Llibre de las lacanas*. La lliçó *Salto* (que apareix a finals del XVI) és caracteritzada per aquesta mena de /o/ de suport, per possible hipercorreció (Cfr. R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 17, nota 27). Com hom nota, tret d'aquest episodi, *sall* és la forma habitualment citada en els documents i la usada, encara avui, per la gent del camp.

³¹ Com a nom de lloc se'n troba rastre a partir del XVII (vegeu el doc. n° 20 i ASCAL, b. 787, c. 33, *Limite del salto di Frades Solinas*, 27 agosto 1695: "cami, cami fins a la *Giaga*"). La seva lliçó procedeix del log. *yága* amb el significat de "cancell de les finques rústiques" (DES, I, 706: *yákka*) de la qual hom troba l'ús més antic en el *ConSPS*, 301: "...assu riuu maiore de uadu de *iaca*").

³² D'aquest nom de lloc, a més del document n° 37 (Salt de Rodó en *las Voltas*), es troba una primera atestació documental de vint anys abans (ASCAL, b. 850, c. 17, *Elenco dei salti e delle terre aratorie*, 31 maggio 1706: "Salt de *las Voltas*"). Es tracta d'un territori limítrof amb la part del *Riu de la Balca* (R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., taula n° 192) on el percurt fluvial procedeix fent meandres o marrades com a un camí:

d'aquí *Les Voltes*. Procedent del ll. VÖLVĚRE (REW 9443; DCVB, X, *Volta*, 875, Etim: **volvita**) aquesta accepció topogràfica es troba en el Maestrat i a Culla on "els meandres del riu Montlleó duuen nom propi precedit del genèric *Volta de: la Volta de Baia, V. de Garina*, etc., DECLC, IX, *Voldre*, 365-28). A part el genèric *les Voltes* del doc. n° 37 altres dos noms de lloc riberals al *Riu de la Balca* repeteixen el genèric *volta de* com en l'àrea valenciana: *les Voltes de Malat*, i *les Voltes de Castilla*.

³³ El nom de lloc és citat en el doc. n° 46 ("del espuntoni del trainu que devalla de *Soriguello*"). Rolla donaria una enraonable aproximació a la interpretació d'aquest topònim que ha arribat als nostres dies amb la lliçó final de *Sorigueddu*. Segons el botànic, es tractaria del nom sard de la *Rubia peregrina*, que en aquesta llengua és coneguda també amb les següents variants: *Cioriseddu*, *Ciorisedda*, *Ciorixedda*, *Sorixedda*, o sigui "rata petita" (P. Rolla, *Flora popolare sarda*, Casale 1896, p. 41). Totes les esmentades lliçons procedirien doncs del ll. SÖREX, -ĪCE, "rata" (REW 8098; C. BATTISTI, G. ALESSIO, *Dizionario etimologico italiano* - DEI, 5 vols., Firenze 1975, V, 3558: *Sórice*) i, doncs, també l'actual que ha assumit el sufix sard -*eddu*, però no cacuminal /d/, si bé llingüodental oclusiva sonora /d/ per això: *Sorigueddu*.

³⁴ El nom de lloc és citat en el doc. n° 23. El sufix, en aquest context, augmentatiu -*one*, -*oni* faria pensar en una sardització, no pas recent, de l'italianisme *timido* > ll. TĪMĪDUS (DEI, V, 3791: *Timido*), que ha penetrat també en aquesta llengua: *tímidu* (DES, II, 484, *timere*). De fet, una lliçó del 1619, existent en la "*Relació de la vinguda del Senyor Príncep Philibert*" reproduïda per Toda (E. TODA, *Un poble català d'Itàlia, L'Alguer*; Barcelona 1888, p. 182: "Y fent les casses de Calallonga y *Timidonis*") ens fa creure que aquesta sigui la versió primigènia del nom romanç *Timidonis*, donat a aquest mont de forma arrodonida i discreta dins la badia de Port del Comte. Potser per aquesta seva estructuració va néixer el seu nom.

³⁵ Més correctament hauria de ser *Mont de les Coves* com en origen el trobo esmentat (ASCAL, b, 850, c.16, *Definizione dei confini del "Salto de la Pera"* 21 giugno 1706: "ab lo altre trahinu que es en lo SALT DE LAS COVAS"). *Cova*, variant arcaica i vulgar del ll. CĀVUS, CĀVA, CĀVUM, "buit de dins, concav" (DECLC, II, 1021: *Cova*) és un substantiu prou usat en la toponímia catalana (Cfr. E. MOREU-REY, *Els nostres noms de lloc*, cit., p. 40). Es tracta d'un puig caracteritzat per la presència en tot els seus costats de petites coves, ben visibles de l'entorn, formades per erosió de la pedra; d'aquí l'encertada definició. El passatge de gènere del femení al masculí és fenomen ja remarcat en l'alguerès com a calc del sard (Cfr. R. CARIA, *L'alguerès*, cit., I, p. 45).

³⁶ El topònim costaner és citat en el doc. n° 56 ("que el salto vulgo dicho de la *Punta Negra*"), però se'n troba una primera atestació cinquanta anys abans (ASCAL, b, 850, c. 17, *Elenco dei salti e delle terre aratorie*, 31 maggio 1706: *Punta negra*). El seu nom ve certament del color obscur ("negre" > NĪGER, REW 5917) de les roques basàliques que s'endinsen en la mar formant una punta (del ll. PŪNCTUM "punto", REW 6847), el substantiu marinairec és comú al català, al castellà i a l'italià amb el mateix significat (A. JAL, *Glossaire Nautique*, Paris 1850, 1237; DCVB, VIII, *Punta* - II.c). El mateix nom de lloc costaner el trobo, a més, comú a l'àrea valenciana (Cfr. F. GINER I PEREPERS, *La toponímia litoral i marítima de Cullera*, dins "Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica" (SocOn), Xè Col.loqui de la Societat d'Onomàstica - 1er d'Onomàstica Valenciana, València 1986, XXIII, pp. 136-149).

³⁷ Correctament seria *Mont de les Piques* al lloc de *Mont de las Piccas*. Deu el seu nom per la presència en diferents punts, de roques rosegades pel vent que ha format veritables dipòsits d'aigua on els pastors tenien costum d'abeurar llur bestiar. Derivat d'un hipotètic PĪKKARE (REW 6495), aquesta accepció és comuna a tot el domini ca-

talà DCVB, VIII, 552: *pica*.3); nogensmenys és una de les infreqüents fora de la usual de "conca i dipòsit de líquids" com per exemple en la toponímia.

³⁸ El document presenta dues significatives versions ortogràfiques del substantiu *romaní*: la primera on la /o/ pre-tònica ha canviat a /u/ a conseqüència del fet que el títol és expressió de l'amanuense, i la segona és la lliçó copilada i més antiga. Topònim botànic, és compost per dos substantius. *Costa* és lliçó freqüent en l'ús toponímic del domini romanç i en l'espècie català amb l'accepció específica de "pendents de l'interior muntanyós o del litoral" (DECLC, II, 998: *Costa*). Ve del ll. *CŌSTA* "costella, costat del cos" (REW 2279). *Romaní*, del baix llatí *ROMARINU* sobre el ll. clàssic *RŌSMARĪNUM* (REW 7383; DEI, V, 3285: *Rosmarino*), bot., es tracta del *Rosmarinus officinalis*, planta de la família de les labiades, amb flors blavenques, espècie arbustiva aromàtica amb notables propietats medicinals (Cfr. P. FONT I QUER, *Plantas medicinales*, Barcelona 1990, p. 651); floreix tot l'any i cria més abundantment en els terrenys calcaris. La costa en qüestió deu, evidentment, el seu nom a l'abundància d'aquesta espècie com a passat per exemple al Rosselló (R.L. PORTET, *Els noms de lloc del Rosselló*, Perpinyà 1983, p. 169: Còrrecs dels *Romanins*) i en molts altres indrets (Cfr. E. MOREU-REY, *Els nostres noms*, cit., p. 62).

³⁹ Sobre el topònim *Soriguello*, vegeu la nota n° 33.

⁴⁰ El topònim és citat en el doc. n° 6 ("esquena esquena al *Massaca*") i fa referència a un element litològic calcàric, molt abundós a l'Alguer. La lliçó semblaria procedir del genovès *massacan* "paleta" (A. PAGANINI, *Vocabolario domestico genovese-italiano*, Genova 1857, p. 200: *Massacàn*; "muratore"; G. CASACCIA, *Dizionario genovese-italiano*, Genova 1876, p. 501: "Muratore: artefice che esercita l'arte di costruire muramenti d'ogni maniera, commettendo insieme mattoni o pietre con calcina, gesso o altro cemento"), si més no per la relació semàntica que en surt amb l'art de construir els murs amb aquesta pedra.

⁴¹ Es troba esmentat en el doc. n° 2 ("de la pena de *Sant March*"), però l'hagiotopònim és molt més antic i fa referència a una possible torre de guàrdia. En fa esment el rei Pere III en l'acte de delimitació del termes de l'Alguer: "*damus et assignamus dictae villae, et habitatoribus ejusdem praesentibus, et futuris quod de terminis, et in terminos ipsius villae sint, et censeantur a modo Portus Ferri, Santus Georgius de Barig, Castrum Pisanum, Turris Santi Marci*", etc. (ASCAL, Codi B, *Termens de l'Alguer*; 16 de juliol de 1360). Pot ser que amb les exigències d'antroponimitzar el terra endins esdevingués una vila com altres dels voltants de l'Alguer. Vegeu també la interessant monografia de J. DAY, *Villaggi abbandonati in Sardegna dal Trecento al Settecento: inventario*, París 1973, p. 115.

⁴² Topònim relativament antic "la Punta del Bisba" és citat només en el doc. n° 60 i ens ha pervingut amb el mateix nom. Aquest nom de lloc, contràriament al que hom pot pensar, no fa referència a cap bisbe concret, sinó que és una metàfora evocada per la forma que la punta del mont assumeix, semblant a la mitra d'un bisbe.

⁴³ També aquest topònim és citat en el document n° 60 ("de la *Punta de la Figa*") i fa referència a un element fruiter la *figa*, que assenyala la substitució del substantiu *Figuera* nom d'arbre derivat del fruit, mitjançant el sufix *-arius (-aria)*. En el sard per a designar l'arbre tenim *sa figu* (DES, I, 520: *fiku*), en femení, que representa una forma cristallitzada del llatí on tot nom d'arbre fruiter o no, és femení (Cfr. J. BASTARDAS I PARERA, *Els noms d'arbres fruiters en la toponímia*, dins *Miscel·lania d'homenatge a Enric Moreu-Rey*, 3 vols, Abadía de Montserrat 1988, I, pp. 203-217). Si el topònim *la Figuera* representa un aspecte de la catalanització del territori alguerès fins al

1706 (ASCAL, b. 851, c. 110, *Annotazioni e lacanamenti di tutti i salti posti nel territorio di Alghero*, 31 maggio 1706: "Salt de la Figuera"), la Punta de la Figa ens assenyala la creixent influència del sard també en l'àmbit toponímic territorial. El topònim va néixer per la presència d'una figuera sobre la punta en qüestió.

⁴⁴ El topònim és esmentat en el doc. n° 56 i fa referència al camí que duu al *Lazzaretto*. La lliçó és del segle XVII i podria ser de procedència castellana encara que d'Itàlia s'hagi irradiat internacionalment la seva etimologia. De fet és relacionada amb l'hospital de Santa Maria de Natzaret (Venècia) per acostament a *Lazzaro*, patró dels apestats (DEI, II, 2188: *Lazzaretto*).

El llatzeret alguerès és una torre construïda després del 1722 com a lloc de quarantena per a tot vaixell dins del qual hi havien estat malalts o morts sospitosos al llarg de la navegació. Les úniques Ciutats a Sardenya on era prevista la quarantena eren Càller i l'Alguer (Cfr. F. LODDO-CANEPA, *La Sardegna*, cit., I, p. 106). Es tracta d'una construcció que tenia, segons la descripció que en fa Angius, "dos pisos amb sis habitacions en cada u, amb magatzem, passadís descobert, un giardí, un pou d'aigua dolça i una capella" (V. ANGIUS, dins G. CASALIS, *Dizionario*, cit., I, p. 212).

⁴⁵ El topònim és citat en el doc. n° 50 ("se uneix ab lo traino de la *Escominigada*") del 1705. *Escomenegada* és la lliçó antiga d'*excomunicada* o sigui de persona o més ben dit de dona "separada de la comunió amb l'Església" (DCVB, V, 646: *Excomunicar*). El nom de lloc devia ser ja consolidat a l'època del document susdit; es perpetua encara avui, però es desconeixen els fets i la possible "bruixa" a la qual es deu el topònim. Es pot suposar a un possible suïcidi d'una de les no poques harpies perseguïdes per la inquisició algueresa, a sobre la qual existeixen en la Cúria algueresa nombrosos processos.

Encara avui el que al document és esmentat com *trayno*, és conegut com *Canal de l'Escominigada* (on les dues /e/ pretòniques han assumit el canvi a /i/). De fet és el canal que des de *Monte Ladu*, baixa cap on comença la *Platja de Pollina*; en una paraula és el canal que delimita els confins territorials de l'Alguer amb el Municipi de Villanova.

⁴⁶ Citat en el doc. n° 37 ("á llensa tirada a la *Funtana de las Conchas*"), el nom de lloc fa referència a una activitat econòmica com era la d'assaonar les pells i les cordes; activitat que es feia sigui dins la ciutat al *Carrer de les Conches Velles* (R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 63, fitxa n° 42), sigui fora (*les Conxes*), on era situada l'homònima font. La lliçó va ser introduïda en l'alguerès al 1600 probablement pels napolitans (Cfr. R. CARIA, *Ibidem*, fitxa n° 43). Ve del llatí *COMPTIĀRE* (REW 2107) d'on procedeix el s.f. "concha" del 1585, amb el significat de "transformar amb processos químics i mecànics les pells i el cuiro" (M. CORTELAZZO, P. ZOLLI, *Dizionario Etimologico della lingua italiana*, 5 vols., Bologna 1985, I, p. 264).

⁴⁷ El topònim citat en el doc. n° 41 el trobem com *lo Salt dels Macarrons*, mentre que en un altre de precedent (ASCAL, b. 850, c. 14, *Registro dei salti di terre nelle località di Salto Major e Polliri*, 1702: lo Mont dels *Macarrons*). El possible renom de la família que primerament posseï el salt al Sis-cents fa referència a un aliment la lliçó del qual ha passat del grec al llatí (REW 5250b), al napolità, a l'italià, al català, al francès, etc. (DEI, III, 2297: *maccheróne*). Segons Coromines el mot és manlleu de l'italià en totes les llengües romàniques. En el català la lliçó i la seva accepció de "pasta que es cuina" és del 1344 (DECLC, V, 346-22; DCECH, III, 741: *Macarrón*). A l'Alguer, a més que com a nom de lloc, en singular el trobem com renom (Cfr. C. FADDA, *Xistos*, cit., p. 46).

GLOSSARI

- alacanar:** derivat de *lâcana* (Cfr. nota nº 3) amb el significat de “determinar els confins, confinar”.
- alacanador:** “expert en la delimitació dels confins d'un salt, alacanador”. El substantiu derivat és de creació algueresa, no existeix en el sard.
- alidoni:** bot., aladern, *Rhamnus alaternus* (Cfr. F. MASCLANS, *Els noms de les plantes als Països Catalans*, Barcelona 1981, p. 29). El sard, amb aquest nom indica l'*Arbutus unedo* o sigui l'arboç (Cfr. A. COSSU, *Flora pratica Sarda*, Sassari 1968, 31; P. CONGIA, *Dizionario botanico sardo*, Sassari 1989, 14) mentre que a l'Alguer a l'*aladern* correspon l'*allor mascle*.
- aratorias:** sardisme logudorès ve del ll. *ARATŌRIUS* (REW 601) “terres aptes per al conreu” (*Condagbe di Santa Maria di Bonarcado - ConSMB*, a cura di E. Besta e A. Solmi, Milano 1937, 114: “inter plazas et terras aratorias”; DES, I, 105: *aratoriu*).
- arbinu - arbinaciu:** ve del sard *âlbinattu* (*ConSPS*, 10: “dessu albinattu collat directu ad planu”) amb el significat de “terra blanca rogenca, composta per dejeccions volcàniques” (DES, I, 106: *ârbi, ârvu*; G. SPANO, *Vocabolariu*, cit., 36: *albinu*).
- argiola:** sardisme logudorès (DES, I, 112: *ariôla*), ve del ll. *AREŎLA*, “erola” (REW 632). La lliçó es troba en l'antic logudorès *ariola* (*ConSPS*, 19: “et collat tottuue uia ass'ariola de Petru de Uare”).
- atas-atas:** antic modisme manllevat del sard logudorès encara viu en el vocabulari pastoral per indicar l'esquenal d'un mont (*ConSPS*, 10: “et baricat toctue pus *atba* de monte”) o bé el tall d'un ganivet *ata* (DES, I, 151: *aθðas*). Ve del ll. *ACIES - *ACIA* “tall, fil, serra de mont” (REW 107).
- badu:** sardisme logudorès (*ConSPS*, 5: “Uenit termen daue *badu* de preuite-ru”) ve del ll. *VADUM* “gual” (REW 9120a; DES, I, 165: *bâdu*).
- biddiargio:** a la lletra “lloc apte per al conreu de vinya i fruiter”. Ve del ll. *VĪTTARĪUM* compost de *VĪTIS* “cep” (REW 9395.1) i *-ĀRĪUM* “lloc de” (GEORGES-CALONGHI, *Dizionario della lingua latina*, Torino 1954: *ad vocem*).
- biquili**, sin. de **vaquili** derivat de *VĪTŪLUS* “vedell” (REW 9406) significa “tancat per als vedells”. El mot es forma sobre el model de (*b*)*akkile, eile, krabile*, (DES, II, 575: *vikri*).

- cavacat:** prové del castellà *cavacar* sin. de *cavar*, aquest darrer també comú al català amb el sentit de "remoure la terra amb l'aixada, cavec o altra eina similar" (DCECH, I, 929: *Cavar*: DCVB, III, 87: *cavar*), ve del ll. *CAVĀRE* amb el mateix significat. El *crasto cavacat* esmentat al doc. n° 39 fa justament referència a una pedra cavada per terra, com a senyal.
- columbrina:** anaptixi de la /r/ en el mot de rel italià *colombina*, "espècie de pedra per fer calcina" ja coneguda en el llatí *colombinum saxum* pel color gris semblant al del colom (DEI, II, 1018: *colombina*.5).
- crasto:** ve del ll. *CASTRUM* "lloc tancat i fortificat" (DEI, I, 801: *castro*) i, doncs, del sard log. *castru* "pedra, roca" (*ConSPS*, 10: "*Castru* de sa turre"; DEI, I, 316: *kástru*). El substantiu el tenim com a nom de lloc també en la toponímia algueresa (Cfr. R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., fitxa n° 8).
- cuilacha:** del ll. *CŪBĪLE* "tancat per a les ovelles" (REW 2353); el seu derivat ve del log. *kuillardza* que, a més que del susdit, té també el sentit de "terra grassa pel fem que li aporta el bestiar" (DES, I, 412: *kubile*).
- ena:** del ll. *VĒNA* "font, sorgent" (REW 9185), significat que es troba ja en Ovidi (*fecundae vena aquae*): en log. (*ConSPS*, 316: "aue sa funtana, e ccollat s'ena"), a més d'aquest significat, té també el de "terreny baix i aigüamollat d'hivern i verd d'estiu" (DES, II, 569: *vēna*).
- elige:** ve del ll. *ĪLEX*, -*ĪCE* "alzina" (REW 4259) de la qual se'n troba antic rastre (*ConSPS*, 257: "assas kersas de Laccorria, derettu ass'elike"); la representada és la variant logudoresa (DES, I, 487: *elike*) amb la variant de la ve lar oclusiva sorda /k/ passada a mediopalatal fricativa sonora /g/.
- esperrat:** ve del sard logudorès *isperrare* amb el significat de "pedra clevellada", "dividir una cosa en dues parts" (DES, II, 248: *pérra1*). Noteu que l'aglutinació *is(perrare)* es va transformar en l'alguerès en *es(perrar)* com altres casos ja citats en altra lloc (Cfr. R. CARIA, *L'alguerès*, cit., etc., dins "RdA", II, p. 123, nota 108).
- espuntoni:** per les raons esmentades més amunt a propòsit d'aglutinació, podria ser una lliçó igualment logudoresa (*ispuntōne*) o bé campidanesa (*spuntōni*) amb el mateix significat d'*angle. cantonada, cantell*, etc., (DES, I, 683: *ispuntōne*).
- fatia (terra):** també aquesta és una expressió típica del sard logudorès per definir una "terra conreada i, doncs, tendra" (DES, I, 506: *fattiti*). Ve del ll. *FACTĪCIUS*, mateix significat (REW 3132).
- fiquits** ve del sard logudorès *fikkire* "clavar", o bé, dit de pedra, "dreta dempeus" (DES, I, 520: *fikkire*).

iscla: ve del ll. *Ī(N)SŪLA* “illa” (REW 4475; DU CANGE, veu *iscla*: “Alluvio, accrescens ager vel insula e terris flumine advectis”). La lliçó *iscla* és molt antiga en el sard (*ConSPS*, 4: “falat toctue sa *iscla* de galleta”), d’on ha passat a l’alguerès, també com a nom de lloc, amb el mateix significat d’“aiguamoll, terreny humit prou vegades creuat per riueres i conreat com a horta o fruiter”(Cfr. R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., fitxa n° 49).

lâcana: vegeu la nota n° 3.

lacu: ve del gr. *λακκος* doncs del ll. *LACCUS* “pica” (REW 4820) així com també la nostra lliçó de la qual es troba esment d’antiga data en el sard logudorès (*ConSPS*, 212: “sa terra dessu planu dessu *laccu* secatu”) amb el mateix significat de “pica o excavació feta en la pedra per agents naturals o artificialment per l’home, utilitzada com a abeurador” (DES, II, 4: *lâ(k)ku*).

lavela: ve del ll. *LABĔLLUM* “safareig” segons Mayer-Lübcke, der. del dialecte urbinès (REW 4804), o bé “abeurador” (DEI, III, 2186: *lavèllo*). La lliçó és una mostra, més aviat, episòdica d’aquest italianisme.

macbonis: per analogia amb el nom campidanès del peix (R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 126, fitxa n° 58: *matxòni*) es pronuncia de la mateixa manera però amb el significat de “guineu” que en la part septentrional de Sardenya hom anomena *mattsòne* (DES, II, 96). Podria ser un italianisme introduït en el sard, l’accepció del qual és la d’un “home de mala vida, bandoler” (DEI, III, 2399: *mazzòne*) que respon semanticament a l’actitud de la guineu.

malograts: castellanisme, compost de *mal* i *logro* < *LŪCRUM* “guany” (REW 5146) del qual es troben rastres a partir del segle XVII amb el sentit de “perdre, deixar fugir, anar malament”(DCECH, III, 688: *Logro - Cpt.*). També en l’italià tenim *logorare* < **lograre** en el sentit negatiu de “far logoro, consumare lentamente, sciupare” (DEI, III, 2264); accepció que respon perfectament a la del document en qüestió.

massacà: vegeu la nota n° 40.

massaio: derivat substantival del ll. tardà **MA(N)SUM* “mas, masia” (REW 5322) és un italianisme del segle XIV (DEI, III, 2383). El sufix *aio*, més aviat toscà, és típic en mots com *macellaio* (carnisser), *bottegaio* (botiguer), *massaio* (pagès) presents en el sassarès ja a l’època dels *Estatuts* (Cfr. M. L. WAGNER, *La lingua sarda*, cit., p. 354; DES, II, 86: *massáyui*) i manllevat d’aquí a l’alguerès (1611) amb el mateix significat de: “pagès que cura els treballs de la pròpia masia”.

montiyu: der. del ll. *MŌNTĪCŪLUS* “monticle” (REW 5671) lliçó sardo-logudo-

resa de la qual es troba freqüentment rastre en tots els condagues amb el mateix significat. Tanmateix, en l'alguerès, per assimilació amb el castellà, és viva la lliçó *montilio* i *montillo* sobretot entre els pescadors (Cfr. R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 17, nota 16)

nudeyu. Terme botànic del sard antic (*ConsSPS*, 207: "e iumpat assu piskinale d'essu *Muteclu*) derivat d'un possible **MUTULUS* (REW 5790; DES, II, 150: *muteclu*), designa el *Cistus monspeliensis*, o sigui l'*estepa negra*. (Cfr. F. MASCLANS, *Els noms de les plantes*, cit., p. 104) que és l'espècie infestant més coneguda en el món pagesívol. L'algueresa semblaria una variant del sard logudorès (G. SPANO, *Vocabolariu*, cit., p. 319: *Mudèju*; P. CONGIA, *Dizionario botanico sardo*, Cagliari 1989, p. 44).

muridina: possible derivat d'un pre-ll. **MORA* "cúmul de pedres" (REW 5673a) el seu diminutiu és lliçó comuna al sard logudorès i al campidanès on respectivament es troba *moredina* i *muridina* "petit cúmul de pedres" (DES, II, 127: *moretina*; G. SPANO, *Vocabolariu*, cit., p. 317: *moderina*). La pronúncia de la fricativa sonora /*d̪*/ similarment al campidanès, fa suposar la procedència d'aquella àrea del calc en qüestió.

narboni: ve d'un possible ll. tardà *ARVONE* "terreny esbancat, pront per llaurar" (REW 692: *ARVUM*, on, per aglutinació de l'art. indet., es va realitzar l'èxit suscrit (*ConsMB*, 173: "su iumpatoriu d'essu *narvone*"; DES, I, 132: *arvni*).

norach: és la lliçó autènticament algueresa del sardisme *nuráke* (*ConsSPS*, 202: "tottuue su muru collat assu *nurake* de golletoriu"; R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 17, nota 17), construcció megalítica l'accepció de la qual evoca el significat de *CASTRUM* "lloc tancat i fortificat" (DES, II, 176: *nuráke*).

nuratolu: derivat logudorès de *nurake*, el sufix en caracteritza el diminutiu; segons Mayer-Lübcke (REW 5764), l'accepció més pertinent per definir aquesta lliçó seria, per això, la de "nurac de dimensions petites".

paxali: es tracta d'un tancat apte per al descans del bestiar o bé per al seu redós (DES, II, 234: *pašále*). En l'alguerès ha pres aquesta darrera accepció: els pastors de *Pajasso* m'han indicat com *paxari* unes petits coves, a mitja costa, on descansen les cabres.

pedriginai: derivat del logudorès *peđrígina* "petita pedra" (DES, II, 254: *pètra*; REW 6445: *PĚTRA*) significa "lloc on abunden petits còdols i sorra grossa". La lliçó semblaria l'alguerització d'un possible derivat substantival sard *peđriginále* on, per caiguda de la /*e*/ final i per analogia amb el català *pedregal*, hom va forjar aquest lexema.

pirastu: ve del ll. *PĪRUM* “pera” (REW 6524) i és la lliçó campidanesa del “perer salvatge” (DES, II, 274: *píra*).

pisquina: ve del ll. *PĪSCĪNA* “pantà, aiguamoll” (REW 6531) i conseqüentment del sard logudorès del qual manté el mateix significat (*ConSPS*, 257: “aue sa *piskina* de Tamuri”). En l'alguerès és utilitzat freqüentment en la toponímia (Cfr. R. CARIA, *Il mondo del Càlic*, cit., p. 49, fitxa 18).

quessa: terme botànic respon al català *llentiscle* (DCVB, VI, 950; DECLC, V, 154). La lliçó algueresa ve del sard (*ConSPS*, 404: “Iumpatu de valle, ki est in sa matta manna de sa *kersa*) i es troba abundantament indicada en la toponímia. La lliçó és molt antiga i semblaria pre-romànica (DES, I, 332: *kès-sa*).

ruyu: ve de ll. *RŪBEUS* “roig, vermell” (REW 7408) i, doncs, del sard logudorès (DES, II, 367) amb el mateix significat (*ConSPS*, 96: “su saltu de Puthuruuii”). L'adjectiu es troba encara usat en algun topònim.

salt: ve del ll. *SALTUS* (REW 7553; DEI, V, 3324: *salto*.2) en origen a Sardenya designà “llocs boscosos i montuosos” per passar amb el temps a l'accepció de “terres no conreades i abandonades” de propietat municipal o bé privades (Cfr. M. L. WAGNER, *La lingua sarda*, cit., p. 76; DES, II, *salu*). La lliçó, calc del sard, és evidentment molt usada en la toponímia algueresa, tanmateix amb un matís diferent respecte al català on *salt* té quasi sempre relació amb les aigües d'un riu que baixen d'un mont, donant vida tal vegada a cascades (DECLC, VII, 625-33: *salta*).

sous: és la forma metatètica de *suos* “seus” (Cfr. M. L. WAGNER, *La lingua sarda*, cit., p. 330) de la qual se'n troba origen en el logudorès *sóu* (DES, II, 445: *súo*; REW 8493a). En l'alguerès les formes *tou*, *sou* han substituït a començament del XVII, les catalanes *teu*, *seu* (Cfr. R. CARIA, *L'alguerès*, cit., dins “RdA”, I, 45).

suergio: ve del ll. *SŪBĒREUS* “surera” (REW 8358); la lliçó és antiga i se'n troba rastre en l'ús toponímic (*ConSPS*, 202: “tottuue riu falat isca su guttur de *suueriu*”). Tanmateix la variant aquí representada és de procedència campidanesa (DES, II, 537: *subériu*).

tana: La lliçó és comuna al sard logudorès i al campidanès amb el significat de “cau d'animal salvatge” com la guineu, el porc senglar, etc. (DES, II, 462: *tána*). El document atesta per primer cop la presència d'aquest mot que substiuteix en l'alguerès l'expressió “cau de guineu” amb “tana de machonis”. La seva aparició documental el faria suposar manllevat de l'italià i passat al sard i d'aquí a l'alguerès.

tinnia: veu botànica, correspon al *Lygeum spartum*, o sigui a l'espart albardí (Cfr. F. MASCLANS, *Els noms de les plantes*, cit., p. 100). La veu és molt antiga en el logudorès (*ConSPS*, 425: "et ruclat s'ena sutta sas *thinnigas*") on s'utilitza la variant *tinnia* (DES, II, 547: *θinniga*). La lliçó ha desaparegut de l'alguerès on li diuen *pallola*.

trainu: Ve del ll. **TRAGĪNĀRE* "traginar" (REW 8837) com a derivat postverbal del logudorès *trainai* en el sentit de "pes, pedra que els bous traginen darrera seu" (DES, II, 505: *trainai*). D'aquí *traginu* "torrent", ja documentat antigament (*ConSPS*, 192: "e ccollat su *traginu* a derettu") i modernament *trainu* manllevat del logudorès amb el mateix significat.

tragonaya: lliçó de procedència logudoresa així com també sassaresa significa "corrent d'aigua subterrània" (DES, I, 480: *dragonôra*; G. SPANO, *Vocabolariu*, cit., p. 399: *tragonâja*). Als peus del Cap de Caça existeix, a més del present, un topònim decididament representatiu d'aquesta accepció (G. F. FARA, *De chorographia Sardiniae*, Carali 1838, p. 41: "et duobus fontibus *Dragonaria* et *Stampa Rogia*. aquas dulces perenniter propinanti-bus").

vidassoni: veu sarda campidanesa ve del ll. *HABĪTATIO*, -*ŌNE* "habitació" (REW 3963) o sigui "la casa i les veïnes terres de sembra"; després l'accepció és reduït per designar només les terres d'ús comú, tant novals com treballades, segons les normes de rotació (DES, I, 203: *bidavðone*; M. LE LANNOU, *Pastori e contadini di Sardegna*. Cagliari 1979, p. 184 e ss.).